

DE MOURIK

JAARGANG 6 NUMMER 2

VOGELWERK GROEP RIJK VAN NIJMEGEN EN OMSTREKEN

DE MOURIK

ORGAAN VAN DE VOGELWERK GROEP
RIJK VAN NIJMEGEN EN OMSTREKEN

Redaksie: Pieter-Paul van Laake
Lies Begheyn
Oude kleefsebaan 2, Berg en Dal

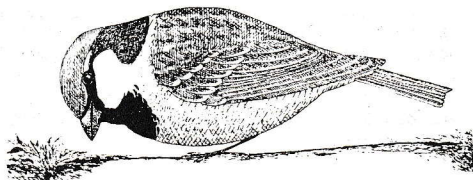
Overneming van artikelen of gedeelten hiervan, alsmede van illustraties, is uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schriftelijke toestemming van de auteur.
Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. Publicatie van artikelen enz. behoeft niet te betekenen dat de daarin vermelde meningen het inzicht van de redaksie weergeven.

INHOUD

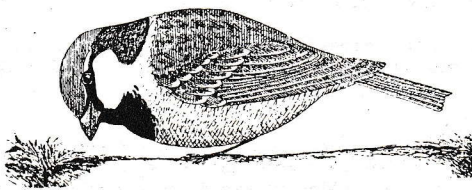
- blz. 46 Van de bestuurstafel
48 Aktiviteiten
50 Paul Opdam
51 Veldwaarnemingen
54 Sovonbericht
55 Natuurbescherming II
58 Moeilijke soorten
60 Voorjaarsfenologie 1979
77 Het landschap van Noord Limburg
77 Recente publikaties
80 Mening

VOORWOORD

Moeten namen van vogels met hoofdletters geschreven worden? Vele nederlandse auteurs (onder wie Voous en Taapken) schrijven Roodborst met een hoofdletter, anderen (onder wie Tinbergen en Opdam) schrijven roodborst met een kleine letter. Ook in het buitenland is er verscheidenheid: Moreau schrijft Robin, Lack schrijft robin. Ik ben te rade gegaan bij een vriend die werkt op de redactie van 'het woordenboek der nederlandse taal' in Leiden. Volgens de officiële voorschriften moeten de namen van vogels niet met hoofdletters geschreven worden, maar mensen die hoofdletters voor de duidelijkheid nodig achten worden niet veroordeeld: de officiële spelling van dit soort gevallen is nooit zo érg nauw omschreven.

In deze Mourik mist u waarschijnlijk de waterwildtellingen. Dat is het gevolg van een ander beleid. De tellingen (waterwild-, stootvogel-, voorjaarsfenologie en wat er allemaal nog meer mag volgen) worden per jaar gekonsentreerd in één nummer, dat rond oktober verschijnt. Dat zal een dik nummer boordevol cijfermateriaal zijn. Voordeel is het gebundeld hebben van het vele, vaak saai maar wetenschappelijk belangrijke cijfermateriaal; nadeel is voor de meeste tellingen een vertraagd verschijnen van de tellingen. De aanwezigheid van de voorjaarsfenologie in dit nummer is een inhaalmanoeuvre. De redaksie is zich wel bewust dat (zeer) veel pagina's gemakkelijke kopij voor elk nummer wegvallen. Men moge zich uitgedaagd voelen om ook eens iets anders te doen dan tellen.

VAN DE BESTUURSTAFEL

BEKNOPT VERSLAG VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN 11 MAART 1980

Inclusief het bestuur waren 25 leden aanwezig.

MEDEDELINGEN

De belangrijkste mededelingen waren:

- 1) de VWG zal eind september in het Natuurhistorisch Museum een tentoonstelling houden over de broedvogels van de stad Nijmegen in het kader van een "milieu-week" ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van Milieubeheer Stadsgewest Nijmegen. Voor literatuuronderzoek, controle-inventarisaties en hand- en spandiensten bij de opbouw van de tentoonstelling zijn nog verschillende mensen nodig. Inlichtingen bij Pieter-Paul van Laake, Oude Kleefsebaan 2, Berg en Dal, tel. 08895-1364.
- 2) Het secretariaat wordt met ingang van midden mei van Hugo overgenomen door Rob Gorissen, Heilige Stoel 52-12, 6601 VG Wyfchen, tel. 08894-4716. Hugo verhuist naar Rotterdam. Het bestuur wil in de herfstvergadering komen tot invulling van de ontstane vacature.
- 3) Met ingang van september legt Pieter-Paul van Laake zijn SOVON-taak binnen onze werkgroep neer. Dit zal dan door Wim van der Zande, Marie Curiestraat 22, 6523 HW Nijmegen overgenomen worden.

JAARVERSLAG 1979

Er wordt geen schriftelijk jaarverslag uitgebracht. De aanwezige leiders van de diverse "werkgroepen" brachten mondeling verslag uit.

Archief (Peter Brouwer): De leden worden nogmaals verzocht meer waarnemingen in te zenden, vooral ook van gewone soorten en van gebieden buiten de Ooypolder. Zie ook de Mourik van februari 1980.

Excursies (Wouter Helmer): Omdat in 1979 de excursies slecht liepen, heeft Wouter voor het begin van 1980 een geheel nieuw programma gemaakt. Met name de Flevo-excursie in februari en de excursie naar de Duffelt in januari waren erg geslaagd. Aangemoedigd door dit succes zal Wouter voor de rest van 1980 een excursieprogramma opstellen.

Riviertellingen (Henk de Vries): Deze tellingen lopen goed. Soms zijn er zelfs eigenlijk te veel tellers, maar in februari, zoals overigens ieder jaar, waren er problemen wat betreft mankracht (carnaval?). Verslagen verschijnen geregeld in de Mourik.

SOVON (Pieter-Paul van Laake): Pieter-Paul dringt er net zoals Peter op aan dat de activiteiten van de leden van de VWG meer gespreid worden over het hele werkgebied. Verschillende blokken zijn niet of onvoldoende bezet. Verder deelt hij mede dat de SOVON-excursies naar onbezette blokken wegens de minimale belangstelling stopgezet worden. De heer Egelmeers merkt op dat toen hij mee wilde gaan er geen excursieleider kwam opdagen.

Henk de Vries merkt op dat deze SOVON-tochten in de eerste plaats bedoeld waren om gegevens te verzamelen. Daarom stelt hij voor toch weer een schema op te stellen, waarbij mensen die mee willen gaan zich van tevoren dienen op te geven. Dit voorstel wordt met instemming ontvangen.

Stootvogeltellingen (Johan Thissen): Ook deze tellingen lopen goed. Afgelopen winter deden wel eens 49 personen mee, dit is meer dan een derde deel van alle leden. Maar ook hier waren in februari enkele kleine problemen. Verslagen verschijnen geregeld in de Mourik.

Vogelcursus (Johan Thissen): Inmiddels is vast komen te staan dat dit voorjaar de vogelcursus voor beginners in geheel nieuwe opzet gegeven zal worden in Nijmegen en Sint Anthonis. De cursus is ook toegankelijk voor niet-leden.

UITSPRAKENBELEID

Men was het er snel volledig over eens dat de VWG overheden mag adviseren op planologisch en milieuhygiënisch gebied tenminste wat betreft vogels en hun milieu. Deze biotoopgerichte adviezen moeten bijdragen aan de bescherming van vogelsoorten.

Veel meer omstreden bleek de bescherming van individuele vogels (jacht!!). De vraag rees of in deze zaak met duidelijke ethische aspecten een meerderheid van de VWG een minderheid een uitspraak mag opleggen. Dit werd verschoven naar de herfstvergadering.

NIEUWE ACTIVITEITEN

Wim van der Zande dringt aan op slaaptellingen. Er is voldoende animo voor tellingen, dus dit zou, wanneer iemand zich hier intensief mee bezig ging houden, best kunnen lukken. Voor broedvogelinventarisaties geldt eigenlijk hetzelfde. Dick Visser doet weer de Bruuk, Henk de Vries het oostelijke deel van de Jansberg en Dick van Dorp samen met Raymond Schuurkes en anderen het Oosterhoutse bos, maar er zit er verder weinig schot en lijn in.

Pieter-Paul van Laake dringt aan op gedragsonderzoek.

VERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER EN VAN DE KASCOMMISSIE

Voor het financieel verslag wordt verwezen naar de Mourik van februari 80. De voorzitter leest een brief voor van de kascommissie (Hennie Gorissen en Ria Willezen), waarin zij verklaren het financieel verslag in orde te hebben bevonden en verder de penningmeester danken voor zijn toewijding. De kascommissie stelt zich herkiesbaar.

Het voorstel van de voorzitter om de penningmeester voor 1979 te dechargeren wordt bij acclamatie aangenomen. Ook de voorzitter bedankt Henk nog eens.

De voorzitter wijst er op dat de VWG door de sterk gestegen drukkosten dit jaar mogelijk een tekort zal hebben. De contributie voor 1981 moet verhoogd worden. Hierover zal in de herfstvergadering beslist worden.

RONDVRAAG

De heer Egelmeers vraagt naar de omstandigheden die tot de nieuwe vorm van de Mourik geleid hebben. De voorzitter en Pieter-Paul van Laake antwoorden dat Henk Hoogenboom zijn activiteiten voor de VWG stopgezet heeft. Zodoende kunnen wij geen gebruik meer maken van de faciliteiten van de Gelderlander. Bovendien moet het betreffende nummer van februari 1980 gezien worden als een improvisatie, waarin nog gezocht wordt naar de definitieve vorm voor 1980.

Dick Visser vraagt naar de activiteiten van de werkgroepen, waarvan de leider niet aanwezig is. Dit zijn Leesmappen, Nestkastvervaardiging, Nestkastplaatsing en Wintervoeding. De voorzitter deelt mee dat bekend is dat al deze werkgroepen functioneren.

Dick Visser stelt voor om subsidie aan te vragen gezien de onzekere financiële situatie. Wim van der Zande deelt mee dat hij al eens bij de gemeente Nijmegen hiermee geïnformeerd heeft: aangezien wij een regionale werkgroep zijn zal de gemeente ons niet subsidiëren, bij de provincie zijn misschien wel mogelijkheden. De voorzitter is van mening dat we moeten proberen ons zelf te bedruipen, dan hoeven we ook aan niemand verantwoording af te leggen.

AFSCHEID HENK HOOGENBOOM

Zoals iedereen wel gezien heeft, is de vormgeving van de Mourik veranderd. Dit komt doordat Henk Hoogenboom, die ons bald bij de Gelderlander samenstelde en drukte, dit niet langer doet. Door een persoonlijke controverse voelde Henk zich helaas zelfs genoodzaakt zijn lidmaatschap op te zeggen.

Niettemin wil ik uiteraard Henk ook op deze plaats bedanken voor al het werk, dat hij gedurende meer dan drie jaar vaak in zijn eentje op voortreffelijke en zeer nauwgezette wijze voor de Vogelwerkgroep gedaan heeft. Hij heeft de Mourik tot een zeer hoog peil gebracht.

Johan Whissen

MUTATIES

Nieuwe leden

Th. v. Dinteren	Elzenstraat 2 6653 AS Deest	08870-5421
R. Zollinger	Bachstraat 10 6561 EL Groesbeek	
P. Scholten	Petruslaan 4 6564 AK H. Landstichting	
Th. Wilbers	v. Brederodestraat 12 6591 HL Gennepe	08851-1155
H. Regenboog		
S. Regenboog	Veenhof 13-03 6604 AT Wychen	08894-3180
J. Wilbers	Weezenhof 32-72 6536 GL Nijmegen	080-448062
W. Homan	Burg. Gillesseweg 12 6591 ZP Gennepe	08851-2242
W. Hekking	Livingstonelaan 392 3526 HZ Utrecht	
A.M.M. v.d. Heuvel	Hyacinthstraat 16 Beneden Leeuwen	

Adreswijzigingen

W. v.d. Coelen	Mockeburg 44 6228 CR Maastricht	
A. de Meijer	Hoevestein 239-4a 6708 AK Wageningen	
F. Hofman	Vincent v. Gochweg 2 6562 BL Groesbeek	08891-2542

Opzegging

P.H.W. Hoogenboom Weurt

AKTIVITEITEN

Donderdag 15 mei t/m zondag 18 mei: HEMELVAARTSKAMP OP AMELAND

De deelnemers aan deze excursie zijn: R. Bouwman, J. Bekhuis, Th. van Dinteren, echt-paar Egelmeers, echt-paar Gorissen, O. van Hoorn, H. Kellenaers, Th. Kersten, J. van der Pluym, M. Reijnders, L. Rietveld, D. Visser, F. de Vries, J. de Vrieze. Hiermee zijn de beschikbare plaatsen bezet. Omdat het mogelijk is dat enkele personen, die zich opgegeven hebben, zich alsnog terugtrekken, raad ik belangstellenden aan in de loop van april of begin mei nog eens contact op te nemen met het secretariaat. Overnachting vindt plaats bij de familie Kiewied, Kooiplaats 2, Buren (Ameland).

Het vervoer kan men wellicht in onderling overleg regelen. De laatste boot naar Ameland op donderdag 15 mei (Hemelvaart) vertrekt om 19.20 uur uit Holwerd (vroegere boten gaan om 9.20, 13.20, 16.20 en 17.20 uur. Met het openbaar vervoer (trein Zwolle-Leeuwarden) moet men om 15.58 uit Nijmegen vertrekken. De boot van 9.20 kan men op Hemelvaart niet met het openbaar vervoer vanuit Nijmegen halen. Voor de boten van 13.20 en 16.20 moet men respectievelijk om 9.58 en 12.58 uur uit Nijmegen vertrekken. Dit alles onder voorbehoud.

Johan Thissen

EKSKURSIES

Op 3 zaterdagen in mei ben ik van plan een vroege vogelekskursie te leiden. De data en de gebieden zijn zó gekozen dat degenen die alledrie de ekskursies bezoeken een zeer groot deel van de Nijmeegse broedvogels zullen zien of horen. Allereerst: Zaterdagochtend 3 mei: Ooyolderekskursie.

Eind april-begin mei is de tijd dat de Ooyse rietlanden weer beginnen te gonzen van aktiviteit: koren van groene kikkers en rugstreeppadden zorgen voor het achtergrondgeluid waar bovenuit karekieten, rietgorzen en bosrietzangers hun soli laten horen. Oer-Hollands klinken hierbij de roep van de roerdomp en het geknar van de futen.

Be gint het te schemeren dan wordt het geheel wat onrustiger, het blauwborstje zet in, voor het eerst klinkt het gegons van een baltsende watersnip en overal stijgen groepjes eenden op om hún baltsvlucht boven de plassen uit te voeren.

Dan is het al haast niet meer mogelijk voor een ekskursieleider om de ekskursiegangers nog op 't een of ander geluid te attenderen omdat de één na de andere vogelsoort zich gaat mengen in het gezang: lijsters, grasmussen, winterkoninkjes, koekoeken en daarna de rest van de meute. De kijkers kunnen tevoorschijn gehaald worden en op de plassen zwemmen futen en koeten, terwijl aan de andere kant van de dijk kieviten en grutto's de polder verlevendigen. En als de hele zaak alarm slaat, is de kans groot dat de oorzaak laag door het landschap aan komt wieken: de bruine kiekendief.

Dan is het nog geen 6 uur 's morgens en liggen veel vwg-ers nog in bed, maar gelukkig heeft de overgrote meerderheid eindelijk besloten vogelaar onder de vogels te worden en staat om 4 uur 's morgens bij het Hollands-Duits gemaal alwaar de rallen ons al te-gemoet lachen.

Zaterdagochtend 10 mei: Ekskursie naar het Hatertse Broek.

Vertrek bij de ingang van het broek aan de West-kanaaldijk bij de Weezenhof om 4 uur 's morgens. Een andere naam voor dit natuurgebied is "Vogelzang" en dat dat niet onterecht is, weet een groot deel van de VWG-leden na deze fantastische ekskursie.

Al bij de ingang is het een drukte van belang. Niet alleen door de in grote getalen toestormende werkgroepers, maar ook door de nachtegalen die met hun zanguitspattingen de nachtlucht doorklieven. Als je zo, begin maart, zo'n aankondiging aan het schrijven bent, kun je je niet voorstellen dat het binnen twee maanden alweer zover is: hele tapijten bosanemonen, de oude eiken in het bos die weer blad beginnen te krijgen en wiewalen die daar dankbaar gebruik van maken.

Het Hatertse Broek heeft precies die structuur die de oude bossen van het rivierengebied zo kenmerkt en die een onwaarschijnlijk hoge broedvogeldichtheid waarborgt. Door de afwisseling van weiland en bos, waarin zowel kruid-, struik- als boomlaag goed ontwikkeld zijn, vormt het gebied een ideaal biotoop voor vele zoogdieren en zangvogels, die op hun beurt weer de vestiging van boomvalk, torenvalk, ransuil, steenuil en buizerd in dit toch vrij kleine gebied mogelijk maken. De vele spechten, waaronder de hier vrij algemene kleine bonte, maken het bos verder geschikt voor vele 100-den holenbroeders. En dit geheel zou tenslotte een enorme aantrekkingskracht moeten uit oefenen op iedere rechtgeaarde natuurliefhebber.

Zaterdag 31 mei: Kwartelkoningenekskursie.

Om 24.00 uur van vrijdag op zaterdagnacht vertrekken we vanaf de uitkijkpost bij het Trajanusplein richting Bemmelse waard, alwaar zich de grootste concentratie kwartelkoningen uit de omgeving bevindt. In een hiervoor speciaal door Staatsbosbeheer beheerd hooilandengebied kan je, als het meezit, een 5 tot 6 kwartelkoningen horen 'raspen'. Hoewel het gebied op zich stomvervelend is, is het toch een ervaring die je als vogelaar niet gemist mag hebben. We zullen proberen alle kwartelkoningen die we horen in te tekenen en omdat we daar in de Bemmelse waard snel mee klaar zullen zijn, fiet sen we hierna naar de good-old Ooypolder om hier de kwartelkoningen te inventariseren. Verder zullen we eens kijken wat we aan de andere rallen kunnen vinden en waarschijnlijk hebben verschillende ransuilparen al jongen zodat we ook daar eens naar kunnen gaan luisteren. Met de harde kern zullen we de schemering afwachten, in de hoop nog wat wouwaapjes te zien, een soort die begin mei waarschijnlijk nog niet aanwezig was. En daarna.....zie 3 mei.

Wouter Helmer.

DE HAVIK EN DE SPERWER

Donderdag 13 maart was een hoogtijdag voor onze VWG. Op deze dag verdedigde onze oud-waarnemingssecretaris Paul Opdam zijn proefschrift. Hij wist de verschillende bedenkingen van de hoogleraren zeer bevredigend en duidelijk te beantwoorden. Ook de medewerking van vele leden van onze VWG werd hoog gewaardeerd door de hooggeleerden. Professor Oomen constateerde dat Paul was begonnen met een goed geformuleerde wetenschappelijke vraagstelling. Het laboratorium was 240 km² groot. Paul heeft grensoverschrijdend onderzoek verricht, zei prof. Oomen. Daarna werd gediscussieerd over de methodologie. Hoe oud is een gevonden prooiëest en door welke roofvogel is een verenkrans gemaakt? Dit is redelijk betrouwbaar door de promovendus vastgesteld, maar zekere subjectieve elementen zijn onvermijdelijk.

De sperwer en de havik hebben sexuele dimorphie, d.w.z. een duidelijk verschil tussen mannetjes en vrouwtjes. Paul concludeerde dat de sexuele dimorfisme van de sperwer en de havik waarschijnlijk werd veroorzaakt door concurrentie om voedsel. Professor Voous meende, dat ecologen vaak de historie vergeten. Paul gaf echter een goed verweer.

In West- en Midden-Europa bestaan slechts 2 havik-achtigen en in N.Amerika drie. Het lijkt dat deze derde soort niet in Europa zou kunnen leven. De gewichtsgroep vogeltjes waar deze soort op jaagt, is in Europa bijna niet aanwezig.

Paul Opdam verwacht in een deel van het jaar voedselschaarste bij roofvogels. In de winter trekken de vogels zich dan terug op hun specialisatie. Iedere sexe heeft z'n eigen voedsel-niche.

Professor Klomp, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Bescherming van Vogels las stelling 7 voor: "De NVBV heeft met haar Ooievaarsproject een overbodige bijdrage geleverd aan de verzameling Nederlandse diertuinen." Hij kon het onmogelijk eens zijn met deze stelling. Er ontstond grote hilariteit toen bleek dat Paul het Ooievaarsdorp nog nooit bezocht had. Prof. Klomp verdedigde de stelling: "zonder het Ooievaarsdorp kan de ooievaar zich in Nederland niet handhaven."

Nadat Paul feitelijk gepromoveerd was, hield prof. Voous een lofrede, waarin hij constateerde dat Paul in de loop der jaren rationeler geworden was; hij waarschuwde Paul voor het verlies van de eerste be- en verwondering. Ook zei hij dat natuurbehoud niet apart gezien mag worden van het overige sociale leven.

Publikaties van Paul Opdam zijn onder andere:

De Havik (Dieren Dichterbij no 2) 1978 Utrecht/Antwerpen.

Feeding ecology of a sparrowhawk population (*Accipiter nisus*).
in: Ardea jrg 66 no 4, 1979.

Samen met Rien Reijnen;

Broedvogelinventarisatie met de karteringsmethode: een methodologisch onderzoek. In het Vogeljaar jrg 26 no 4, 1978.

Samen met Dick Jonkers;

rapporteren over broedvogelinventarisaties. In: het Vogeljaar jrg 28 no 1, 1980.

Waarnemingen in januari en februari 1980

roodkeelduiker	: 12-1 1 ex. Waal bij Bemmelse Waarden (RH,MK)
dodaars	: 1-2 7 ex. Vijver Dukenburg (Rb)
fuut	: 17-1 90 ex. Kaliwaal Leeuwen (DV)
kuifduiker	: 29-1 1 ex. Paesplas Gennep (DE)
aalscholver	: 19-1 2 ex. Uiterwaard Beuningen - West (Rb)
kleine zwaan	: 4-2 180 ex. Uiterwaarden Ewijk / Beneden Leeuwen (Rb)
wilde zwaan	: 6-1 31 ex. Gendtse Waarden en 13 ad + 2 juv - over Waal (BN)
rietgans / kolgans	: + 21.700 ex. Bimmen, ochtendtrek Bijland---Duffelt e.o. (W,WZ)
grauwe gans	: 12-2 50 á 60 ex. Beuningen overvl---W (Rb)
kleine rietgans	: 29-1 6 ex. Kranenburgerbroek (MK, Bn)
dwerggans	: 26-1 1 ex. zender Duffelt (VWG ekskursie)
brandgans	: 26-1 1 ex. Kranenburgerbroek (VWG ekskursie); 23-2 1 ex. Salmorth Kleve; 2 ex. Niel Duffelt (GM)
rotgans	: 29-1 1 juv. ex. Kranenburgerbroek (BN,MK)
bergeend	: 12-1 4 ex. Waal tr L8 (ww-t-)
smient	: 12-1 2 ex. Maas tr R15 (ww-t-) 17-1 100 ex. Kaliwaal-Leeuwen (Du)
wintertaling	: 21-1 300 ex. Waal tr L8 (ww-t-)
wilde eend	: 12-1 3000 ex. Kaliwaal Leeuwen (ww-t-)
pijlstaart	: 22-2 64 ex. Klaiwaal Leeuwen (Rb)
tafeleend	: 12-1 350 ex. Maas tr R 13; 308 ex. Maas tr R 15; 315 ex. Waal tr L8 (ww-t-) 16-2 300 ex. Maas tr R15; 24-2 400 ex. Maas Heyen (Re)
kuifeend	: 26-1 250 ex. Kraayenbergse Plassen Cuyk (dV)
toppereend	: 14-1 2 juv ex. Niers Ottersum (Re)
grote zeeëend	: 3-2 ♀ Loonsche Ham Niftrik (fdV), Dv) 1 ex.
brilduiker	: 20-1 ♀ veerpont Cuyk (P) 1 ex. 17-2 14 ♂♂ /juv + 1 ♂ Niers Gennep (Ey) 22-2 7 ♂♂ /juv + 5 ♂♂ Uiterwaarden Afferden Maas/Waal (Rb)
nonnetje	: 64 ex. waal tr L6 (ww-t-) 12-1 40 ex. Waal tr L8 (ww-t-)
zwarte wouw	: 5-2 toernooiveld K.U. Nijmegen---Z.O. (FB,RS)
rode wouw	: 8-2/21-2 1 ex. Nederrijk e.o. Groesbeek (versch waarnemers)
blauwe kiekendief	: 5-1/ 9-2 2 ♂♂ Langehorst Gennep (st v t) 10-2/20-2 ♀ Bergerheide JV
havik	: veel waarnemingen
sperwer	: zeer veel waarnemingen
buizerd	: 12-1 21 ex. weilanden Afferden L (Re) 21-1 20-25 ex. tot Nederrijk (W)
ruigpootbuizerd	: 1-1 1 ex. Heerewaard Afferden L (DV, Th W); 13-2/24-2 Stuw Afferden (Ey)
smelleken	: 20-1 1 ex. Middelaar; 24-1 1 ex. Overasselt (P); 10-2 ♀ Duffelt (DV); 1 ♀ Horddanken Vortum (DV,ThW)
slechtvalk	: ♀ zender Duffelt (LB,WH)
meerkoet	: 19-1 300 ex. Kraayenbergse Plassen Cuyk (JvdV) 3-2 270 ex. Paesplas Gennep (Ey)
scholekster	: 12-1 1 ex. Waalbrug Lent (MK); 1 ex. Maas tr R13 (ww-t-); 22-2 17 ex. Kaliwaal Leeuwen (Rb)
goudplevier	: 10-2 14 ex. Kranenburgerbroek (St v T) 16-2 2 ex. Liendense Waard Batenburg (ww-t-)
kievit	: 5-1 2500 ex. Beuningse broek (DV)
kemphaan	: 21-2 4 ex. Uiterwaarden Deest (Rb)
houtsnip	: 11-1 2 ex. Nederrijk (W)
grutto	: 23-2 1 ex. Salmorth Kleve (GM)
wulp	: 12-1 30 ex. Waal tr L8 (ww-t-)
witgatje	: 3-2 1 ex. Kranenburgerbroek (NJN); 20-2 3 ex. Beuningse veld (DV)

kemphaan	: 21-2	4 ex. Uiterwaarden Deest (Rb)
houtsnip	: 11-1	2 ex. Nederrijk (W)
grutto	: 23-2	1 ex. Salmorth Kleve (GM)
wulp	: 21-1	30 ex. Waal tr L8 (ww-t-)
witgatje	: 3-2	1 ex. Kranenburgerbroek (NJJN);
	: 20-2	3 ex. Beuningse veld (DV)
kokmeeuw	: 24-2	10.000 ex. Bemmelse en Gendtse Waarden (P)
stormmeeuw	: 22-2	150 ex. Megense Ham Appeltern (DV)
kleine mantelmeeuw	: 13-1	1 ex. Groenendijkse kampen Cuyk (dV)
grote mantelmeeuw	: 21-1	1 ex. Waal tr L8 (ww-t-)
	: 10-2	Kranenburg (verkeer †) (GM)
kerkuil	: 23-2	1 ex. Hettsteeg (Dld) (NJJN)
bosuil	:	o.a. 4 ♂♂ + 4 ♀♀ r. Duivelsberg; 4 ♂♂ r. Nederrijk 6 ♂♂ r. Meerwijk (NJJN)
ransuil	: 16-1	+ 10 ex. Wester-Meerwijk roestplaatsen (W en JH)
	: 31-1	35 á 40 ex. Uiversnest Hatertse Vennen (W,WZ)
	: 2-2	17 ex. De Goffert (NJJN)
	: 8-2	23 ex. Doddendaal (DV, JW)
velduil	: 29-1	1 ex. Kranenburgerbroek (BN,MK)
	: 20-2	1 ex. Beuningseveld (DV)
boomleeuwerik	: 10-2	1 ex. grensweg Reichswald (OH)
waterpieper	: 5-1	4 ex. Niers bij dam Gennepe (St. v t)
grote gele kwikstaart	: vanaf	22-1 Wetering Weurt (Rb)
witte kwikstaart	: 2-1	2 ex. Kendel Hommersum (DV)
	: 12-1	4 ex. N van Wychen (XJ, Ha)
kramsvogel	: 10-2	250 ex. Hommersumseweg Heyen (Ey)
tjiftjaf	: 29-1	1 ex. Groenlanden Ooypolder (OH)
staartmees	: 18-2	18 ex. Bos Heyen Gennepe (Ey)
glanskop	: 12-1	1 ex. Maas tr L 16 (ww-t-)
koolmees	:	71 ex. St. Jansberg (Ey)
klapekster	: 10-2	1 ex. Brandvlakte Reichswald (OH);
		1 ex. Bergerheide (JV); 27-2 1 ex. Looierheide (Hs)
vlaamse gaai	: 8 ex.	Zelder Gennepe (Ey)
ekster	: 2-1	150 ex. slaapplaats de Bruuk (DV);
	: 26-2	110 ex. slaapplaats Hoge brug Malden (DV)
kauw	: 1-1	slaapplaatsen 1300 ex. Vierlingsbeek;
		4500 ex. de Vilt Oeffelt (thw, DV);
	: 18-1	800 ex. Personenbos Beuningseveld (DV)
	: 9-2	15.000 ex. Molenheide St. Hubert (DV, J vd P)
roek	: 1-1	slaapplaatsen 1400 ex. Vierlingsbeek
		2500 ex. de Vilt Oeffelt (DV, ThW)
	: 8-1	500 ex. Wanroyse broek; 500 ex. Lage Bobbert Puiflijk (DV, LB)
	: 9-2	5000 ex. Molenheide St. Hubert (DV, J vd P)
zwarte kraai	: 1-1	1000 ex. de Vilt Oeffelt (DV, Th W)
bonte kraai	: 8-1	5 ex. Wanroyse broek; 15 ex. Ammanspeel Wanroy (DV, LB)
	: 9-2/27-2:6	ex. Heerenvenweg Hamert (Hs)
keep	: 2-1	120 ex. Viller Kessel (DV);
	: 28-1	5 ex. Heyendaal Nijmegen (RG)
groenling	: 2-1	+ 50 ex. Weezenhof Nijmegen (JvdV)
putter	:	15 ex. Lage Bobbert Puiflijk (DV)
sijs	: een van de vele waarnemingen	2-2 + 200 ex. grensweg Reichswald (MK, BN)
	: 26-1	+ 60 ex. Demen Ravenstein (JV)
frater	: 9-1	2 ex. Kaliwaal Leeuwen (Rb);
	: 13-2/19-2/21-2	32 ex. Uiterwaarden Deest (Rb)
oudvink	:	2 ♂♂, 1 ♀ Volkstuintje Mook (KvG)
appelvink	: winter tot	2-2 2 ex. Museum Kamstraat Nijmegen (MK)

geelgors	: 2-1	200 ex. Ven Zelderheide (DV);
	13-2	1 ex. Groene Heuvels Bergharen;
		1 ex. Leurse Duintjes (DV)
canadese gans	: 22-2	3 ex. Kaliwaal Druten. Ontsnapt? (Rb)
grote trap	:	o Ewijkse veld (DV)
roodhalsgans	: 15-2	1 ex. Pannerdense Waard (DV, LB)
taigaboomkruiper	: 11-2	3 ex. Meyhorst Y 2e str. (J, Ha)
zwartkop	:	o Stiftstraat Molenhoek (KvG)

Zoals duidelijk zal worden uit bovenstaande waarnemingen, nu eens helemaal geen meldingen uit de Ooypolder. Om aan te geven dat het buiten de Ooypolder ook goed vogelen is. Dat door deze beperking een aantal waarnemers meermalen genoemd worden, geeft alleen maar aan, dat ofwel weinig mensen de moeite nemen eens ergens anders te gaan kijken, of niet de moeite doen zijn/haar waarnemingen in te sturen.

Vergeet bij de waarnemingen a.u.b. niet het nummer van het SOVON-blok te vermelden, althans wanneer men die waarneming zelf niet op kaarten zet.

Waarnemingen van maart/april 1980 graag in de eerste week van mei. Vergeet niet uw genologie-formulieren in te vullen en mettertijd op te sturen.

RH : Rob Honing	FdV : F J de Vries	JvdV : J. van de Veen
MK : Marcel Klaassen	FB : Frits Bloemendaal	JvdP : J. van de Pluym
Rb : Rob Bouwman	RS : Raymond Schuurkes	Hs : Hermsen
DV : Dick Visser	JV : J. Verburgh	RG : Rob Gorissen
BN : Bart Nolet	LB : Leo van de Bergh	KvG : K van Gorp
W : Wouter Helmer	WH : Wim Hekking	PB : Peter Brouwer
WZ : Wim vd Zande	ThW : Theo Wilbers	VWG : Vogelwerkgroep
GM : Gerard Muskens	JH : Jeroen Helmer	ww-t- : waterwildtelling
dV : Henk de Vries	JW : Jan Willems	Stvt : stootvogeltelling
Re : Maria Reynders	OH : Olof van Hoorn	NJN : Nijmeegse Jeugdbond
P : Pieter Paul van Laake	Ha : Ward Hagemeyer	voor Natuurstudie
Ey : Hans Eykmans	XJ : X de Jong	etcetera

BERICHT

Piet van Tersel, die zijn waterwildtellingen inschrijft op SOVONkaarten voor alle blokken waar zijn traject doorloopt, heeft een lange brief geschreven met opmerkingen betreffende het SOVON project. Ik heb daar een reactie op gevraagd van Aart Vink, de koördinator van het rivierengebied. Hieronder volgen, gedeeltelijk bekort, de opmerkingen van Piet van Tersel (I) en Aart Vink (V).

p.p.v.l.

- I: Voor een aantal leden van de VWG (nieuwe leden) is het SOVON project iets onbekends.
 V: Dat is onwaarschijnlijk, gezien het grote aantal publikaties hierover. En verder kan iedereen alle mogelijke inlichtingen hierover krijgen bij de koördinator.
 I: Welke waarnemingen moeten wel en welke niet worden doorgegeven?
 V: Alle waarnemingen.
 I: Bestaat er drempelvrees om kaarten in te vullen?
 V: Waarschijnlijk neemt men niet de moeite om gegevens op te schrijven en door te zenden.
 I: De koördinatie tussen de rivierentellingen en het SOVON project laat te wensen over.
 V: Onbegrijpelijk; de samenwerking is er wel degelijk en de tellingen worden wel gebruikt en verwerkt.
 I: Er gaat veel tijd en energie van veel mensen zitten in de stootvogeltellingen. Als echter bij deze tellingen genoteerd wordt volgens de grenzen en gebieden zoals ze zijn vastgesteld door de organisatoren van de stootvogeltellingen, dan gaan deze tellingen voor het SOVON project verloren.
 V: De gegevens worden op kaart ingetekend en zijn dan voor het SOVON project gemakkelijk om te werken.
 I: De SOVON blokgrenzen zijn onnatuurlijk en dat heeft ongunstige gevolgen: kleine hoekjes, die aan de andere kant van een rivier vallen (kunnen die hoekjes niet bij het dichtstbij gelegen blok getrokken worden?); het doorsnijden van natuurlijke eenheden, bv. de Kaliwaal.
 V: Losse kleine hoekjes maken weinig uit op het totaalbeeld, tenzij er een andere biotoop is. Er wordt naar gestreefd blokken geheel te tellen. Gebieden aan de andere zijde van een rivier in hetzelfde blok worden of apart geteld, of door een andere waarnemer erbij gedaan. De blokgrenzen over de rivier te laten lopen is volkomen onlogisch en niet uitvoerbaar; denk aan allerlei rivierbochten e.d.
 Voor de Kaliwaal moeten inderdaad twee kaarten worden ingevuld. De coderingen zijn ruim genoeg om niet persé ieder vogeltje te hoeven tellen.
 I: Door deze grenzen zijn de SOVON gegevens misschien niet bruikbaar voor natuurbeschermingsdoeleinden. Natuurgebieden hebben andere grenzen.
 V: Het gebruik voor natuurbescherming kan bv. op dezelfde manier als bij het als bij het broedvogelonderzoek deel II worden bereikt: door aan het eind van het onderzoek de medewerkers op de kaart gebieden te laten onlijnen, waar bepaalde "belangrijke" soorten voorkomen.

*

Kalender voor weinig bezochte SOVONblokken

4 mei Mill	1 juni Jansberg	6 juli Jansberg
11 mei Ravestein	8 juni Mill	13 juli Mill
18 mei Jansberg	15 juni Ravestein	20 juli Ravestein
Oss	22 juni Wychen	Oss
25 mei Wychen	29 juni Oss	27 juli Wychen

'Jansberg' 46-23, 46-24, 46-14
 'Mill' 46-31, 46-32, 46-42
 'Oss' 45-25, 45-26, 45-27, 45-15, 45-16
 'Ravestein' 45-17, 39-57, 39-56, 39-55
 'Wychen' 45-18, 45-28, 39-58

Out in het vorige nummer: Kaliwaal Druten moet zijn 39-46

NATUURBESCHERMING II

De Stichting Werkgroep Milieubeheer voor het stadsgewest Nijmegen.

Half maart had ik een gesprek met de heer Koen Vandepoel. Hij is secretaris van "Milieubeheer" en lid van het Dagelijks Bestuur van de Gelderse milieufederatie. Sinds kort is hij niet meer het enige lid van 'Milieubeheer', dat er zeer intensief mee bezig is. Een Groter aantal leden, bijvoorbeeld uit de vogelwerkgroep lijkt mij wenselijk.

VRAAG: Wat is de Gelderse Milieufederatie voor een organisatie?

ANTWOORD: Het is een overkoepelend orgaan, waarvan alle plaatselijke milieugroepen uit het Gelderse, die dat willen en die toegelaten worden lid zijn; en dat zelf overkoepeld wordt door de landelijke Stichting Natuur en Milieu.

VRAAG: Worden er wel eens groepen geweigerd?

ANTWOORD: Er is eens eenjagersgroep geweigerd.

VRAAG: Hoe is de organisatie verder?

ANTWOORD: Uit de groepen, die lid zijn, komen regionale vertegenwoordigers, die samen met de directeur Jan Swart en zijn medewerkster het Dagelijks Bestuur vormen.

VRAAG: Wat doet de Federatie?

ANTWOORD: Aksies vanuit de basis ondersteunen; ze geeft advies aan de plaatselijke groepen als die daar om vragen. De directie wordt, als vertegenwoordiger van de groepen, gevraagd in vooroverleg over planologische beslissingen. Planologische kwesties op provinciaal nivo rekent ze ook tot haar taak. De verbreding van Rijksweg 50 (Arnhem-Apeldoorn) heeft de Federatie doorgesproken met Staatsbosbeheer en de gemeentes; het plan, dat uit dit overleg is ontstaan is uiteindelijk aanvaard. Verder heeft de Federatie beraad met Pokkens (gedeputeerde voor 'Milieu'). In dit regelmatige overleg worden geen beslissingen genomen, maar worden problemen ingebracht, worden standpunten uitgewisseld en wordt de provincie achter de vorden gezeten, bijvoorbeeld: waar blijft de crossnota van de provincie?

VRAAG: Zit Koen Vandepoel, als enig lid van de Stichting, nu op zijn eentje basisdemokratisch te wezen?

ANTWOORD: Ik doe het niet 'alleen'. Frans Epping bv. pakt sinds een jaar de zaken mee aan. Wouter Helmer is penningmeester en andere leden zoeken specifieke kwesties uit. Dat 'alleen' is maar hoe je het bekijkt. Wel werd jarenlang 99% van de bezwaarschriften door mij geschreven, maar daar volgt nog niet uit, dat ik alles zelf verzin. Je werkt vanuit een groepsbewustzijn. Er is een groep, die om de drie weken vergadert, en waarvan ik het gevoel in een rationeel betoog vertaal.

VRAAG: De Stichting werkt aan het milieu in het hele stadsgewest. Er zijn ook andere milieugroeperingen in dit gebied. Waarom zijn die niet aangesloten bij de Stichting, maar direct bij de Federatie?

ANTWOORD: Vooraf: de grenzen van het 'stadsgewest' van de Stichting vallen niet samen met eventuele bestuurlijke grenzen; bedoeld wordt dat gebied rond Nijmegen, dat we aan kunnen, in feite de regio Nijmegen.

Het is niet duidelijk, waarom allerlei groepen niet bij de Stichting onderdak zochten, maar dat hoeft ook helemaal niet. Soms komen er wel eens mensen van diverse groeperingen op vergaderingen van de Stichting. Wel kan gezegd worden, dat de doelstelling verschillend is. De Milieuwerkgroep Groesbeek is sterk edukatief gericht; de Milieuwerkgroep Overbetuwe in Gendt houdt zich met puur lokale kwesties bezig; Vrijwillig Landschapsbeheer Beuningen zit om weer andere redenen niet precies op de lijn van de Stichting.

VRAAG: Wat is die lijn van de Stichting dan?

ANTWOORD: Een sterke politieke betrokkenheid: gebruik maken van de rechten, die je als burger hebt, van de mogelijkheden bijvoorbeeld, die de WRO (Wet op de Ruimtelijke Ordening) biedt. Weliswaar hebben we ons in de loop der jaren ook bezig gehouden met milieuhygiënische zaken, zoals de uitbreiding van de centrale in Nijmegen (we waren tegen de verontreiniging van de SO₂ uitstoot; we pleitten voor schonere technieken, bijvoorbeeld voor ontzwaveling) en nemen een standpunt in tegen Kalkar, maar de Stichting houdt zich vooral

bezig met kwesties van milieubehoud.

VRAAG: Hoe verloopt de procedure in het kader van de WRO?

ANTWOORD: 1 a. De gemeente maakt een bestemmingsplan

- b. Iedereen mag bezwaren daartegen inbrengen
 - c. De gemeenteraad beoordeelt de bezwaren en brengt eventueel wijzigingen aan in het plan. Het vastgestelde plan wordt ter beoordeling opgestuurd naar de provincie.
- 2 a. De provincie legt de ontvangen plannen weer ter visie
 - b. Alleen zij die al eerder bezwaar maakten, kunnen weer bezwaar maken
 - c. De provincie beoordeelt de bezwaren en keurt het plan in zijn geheel goed of af
- 3 Zij, die al tweemaal bezwaar maakten, kunnen tegen een dóór de provincie aanvaard plan tenslotte in beroep gaan bij de Kroon.

VRAAG: Dus eigenlijk eenvoudig, overzichtelijk werk allemaal?

ANTWOORD: Nee, er speelt zoveel tegelijkertijd en iedere zaak heeft meerdere kanten. Op dit ogenblik hebben we zo'n 65 kwesties die nog lopen. Daarbij zitten nu ook kroonberoepen. Dat duurt jaren. Jarenlang de situatie analyseren, argumenten aanvoeren en verlijnen, wachten, reageren. Maar het zijn niet allemaal zulke officiële procedures. Soms is een telefoontje of een brief met suggesties genoeg. In de loop van ± 10 jaar hebben we ten aanzien van meer dan 250 kwesties een publiekelijk standpunt ingenomen, van ongehakte boom tot bestemmingsplan. We werken nu aan een overzicht. Frans Epping heeft een voortgangscontrolebord gemaakt. Maar de maatschappelijke realiteit blijft problemen aandragen op vaak onvoorziene momenten. Je kunt niet mooi bovenaan de stapel beginnen en dan doorwerken. Zo werd ik onlangs opgebeld: morgen de laatste dag om bezwaar te maken tegen het geplande viaduct bij de Diervoort. Nou, dat moet dan even gebeuren. Een grootschalig viaduct gaat immers straks eenveel te grote belasting opleveren voor de Hatertse Vennen.

VRAAG: Hoe worden de kosten gedekt?

ANTWOORD: We krijgen gemeentelijke subsidie.

VRAAG: Welke verplichtingen gaat de Stichting hierdoor aan?

ANTWOORD: Een heldere boekhouding, een jaarverslag en een begroting.

VRAAG: Lukt dat?

ANTWOORD: Ben Braster heeft de boekhouding aan de regels aangepast; Wouter Helmer is hem als penningmeester opgevolgd.

VRAAG: Hoort bij de politieke betrokkenheid ook een partijpolitieke binding?

ANTWOORD: Formeel, noch inhoudelijk. Partijpolitiek spreekt zich uit over meer aspecten van de samenleving. De Stichting heeft het over maar één aspect: het milieu. Maar het gaat niet alleen om de plantjes en devogeltjes. Onze westerse samenleving gaat fundamenteel fout om met de aarde, konsumptief, verontreinigend, zonder eerbied, met een mentaliteit van: wat kan ik ermee doen, kan ik er winst mee maken. Deze kapitalistische benadering van de natuur leidt uiteindelijk tot conflicten tussen mensen, schaarste aan grondstoffen en schone gebieden, en vernietiging van onmisbare ecosystemen. Maar dit zijn theoretische gedachten. In de praktijk houden wij ons bezig met natuurbehoud en hebben twee doelgroepen waarop we onze aandacht richten: 1. de overheid (en de structurele belangen, die vaak door de overheid gediend worden), waarvan we het beleid kritisch volgen. Soms is de overheid een tegenpartij, heel vaak wordt er samen gedacht.

2. het 'grote publiek', dat wij bewust willen maken van ieders uiteindelijk belang bij het behoud van het milieu. (tussen haakjes: bij linkse partijen vinden we gemakkelijker aansluiting met ons betoog).

VRAAG: Welke zijn de meest brandende kwesties van dit ogenblik?

ANTWOORD: De verkeersproblematiek op Heyendaal en daarnaast: het middengebied Groesbeek. In Groesbeek zijn 700 woningen gepland en daarna nog eens 500 tussen Groesbeek en Bredeweg. Groesbeek heeft een zeer gaaf stuwbecken. Het is het enige in Nederland, waar alle geomorfologische eigenschappen van zo'n stuwbecken nog aanwezig zijn. Ecologisch is het hoogwaardig en landschappelijk evenzo. Dit uitbreidingsplan is gebaseerd op reeds lang achterhaalde ideeën uit de zestiger jaren: bandstad Nijmegen richting zuidoost. Bovendien is het woonbeleid onjuist. Er is woningnood in Groesbeek, maar er worden onvoldoende grenichuurwoningen gebouwd voor de Groesbekers; er komen veel koopwoningen in de vrije sector, uiteindelijk voor Nijmegenaren, die het kunnen betalen. Nijmegen moet uitbreiden in westelijke richting. En daar zit nu een andere belangrijke

kwestie: waar moet die uitbreiding komen. Beter niet tussen de Waaldijk en de van Heemstrabaan. Maar we hebben nog wel wat argumenten nodig om die mening hard te maken. Verder: de verbreding van het Maaswaalkanaal (kan de schitterende eikenlaan aan de westkant van het zuidelijkste kanaaldeel niet behouden blijven?!). En met het oog op de toekomst: wat gaat er gebeuren in het Land van Cuyk, zodra het ontsloten wordt door de nieuwe brug bij Heumen. Straks komen de plannen! De huisjesprijzen gaan al omhoog.

VRAAG: Wat is het adres van de Stichting?

ANTWOORD: Sekretariaat: Prof. v/d Veldenstraat 10, Nijmegen. Tel. 080-231054
b.g.g. -561391

MEDEDELINGEN

TENTOONSTELLING

In het kader van de Nijmeegse 'groenweek', eind september, zal een tentoonstelling over vogels in Nijmegen worden georganiseerd. Er wordt naar gestreefd aan de hand van de voorkomende vogels het stedelijk milieu van Nijmegen te karakteriseren en samenhangen met het buitenedig gebied aan te geven. Op grond hiervan zouden dan aan gemeentelijke overheid, instellingen en particulieren aanbevelingen moeten worden gedaan m.b.t. inrichting en beheer van het stedelijk groen.

Gevraagd worden medewerkers aan de voorbereiding en opbouw van deze tentoonstelling. De werkzaamheden omvatten onder andere het verzamelen van gegevens, het (in)tekenen van kaarten, het maken van foto's (bijvoorbeeld van biotopen). Belangstellenden kunnen zich in verbinding stellen met pieter-paul van laake.

INVENTARISATIE VAN HET TRAJANUSPLEIN

Gevraagd wordt (mede omwille van de tentoonstelling) om gegevens over de aanwezigheid van vogelsoorten en -aantallen op het Trajanusplein. Ook broedgevallen graag.

Onder Trajanusplein wordt verstaan: de wegen, de eilanden, en de randen voor zover ze daar technisch bijhoren.

Ook dito gegevens over de groenstrook langs de van Boetbergweg, tussen de Apelterenweg en de Staddijk.

p.-p.v.l.

KAART VAN HET WERKGEBIED

Bij voldoende belangstelling (anders wordt hij te duur) zal p-pvl, die de SOVONkaart, bijgesloten in dit nummer, tekende, een kaart uitgeven van het hele werkgebied van de VWG. Die wordt waarschijnlijk 1:100.000. De SOVONGrenzen zullen er niet op aangegeven zijn, wel zullen er meer gedetailleerde gegevens over de natuurlijke omstandigheden op voorkomen. De prijs is afhankelijk van de grootte van de oplage.

MOEILIJKE SOORTEN : BUIZERD & WESPENDEEF

De komende maanden zal een aantal vogelaars weer geconfronteerd worden met een soort die nogal eens moeilijkheden met de determinatie oplevert. Het gaat om de wespendifeef, een stootvogel die 's winters ten zuiden van de Sahara vertoeft, maar van begin april tot eind oktober zijn domicilie in Europa heeft. In Nederland bedraagt de grootte van de populatie zo'n 300 paar, genoeg om de vogel regelmatig tegen te komen dus. Dit zal voornamelijk gebeuren tijdens de periode waarin de balts plaatsvindt, de maanden mei en juni en gedurende de trek, respectievelijk de voorjaarstrek in april-mei en de najaarstrek vanaf half augustus tot begin oktober. In de tijd dat de vogels broeden en jongen hebben zijn ze veel minder opvallend, mede door hun jachtwijze, waarbij veelal zittend de omgeving op prooiën wordt afgezocht.

De determinatieproblemen betreffen voornamelijk het maken van onderscheid tussen wespendifeef en buizerd, een stootvogel die vaak in hetzelfde biotoop voorkomt. Er volgen nu enkele punten waarop wespendifeef en buizerd te onderscheiden zijn. Het ene kenmerk is duidelijker dan het andere, maar loop ze steeds allemaal na, dan zal het u opvallen dat het best mogelijk is wespendifeefen waar te nemen, al blijft een kritische houding gewenst!

1. Verenkleed: er is een aantal opvallende verschillen, echter meestal alleen te zien op vrij korte afstand. De wespendifeef heeft vrij grote (vaak ronde)

donkere polsvlekken en in vergelijking daarmee lichte ondervleugeldekveren.

Bij de buizerd zijn de ondervleugeldekveren en polsveren gelijkgekleurd (zie tek.1).

Bij de wespendifeef is aan de achterrand van de ondervleugel een scherp afgetekende terminale band zichtbaar, i.t.t. bij de buizerd, die vrijwel altijd smalgebandeerde kleine slagpenen heeft (zie tek.2).

Het zwart aan de punt van de vleugel is bij de wespendifeef niet of nauwelijks breder als van de terminale band. Bij een buizerd is sprake van een zwarte vleugelpunt, waar bij de zwarting tot in het "vlak" van de vleugelhand doorloopt (zie tek.3).

2. Silhouet/vliegbeeld: ook hier is op een aantal punten een duidelijk onderscheid

waar te nemen, vooral deze zijn belangrijk als de vogel zich op grotere afstand of in een moeilijke positie (bv. in het horizontale vlak met de waarnemer) bevindt.

De 4e, 5e en 6e slagpen van de wespendifeef zijn beduidend korter dan de overeenkomstige veren van de buizerd, hierdoor krijgt de vleugel een meer ronde vorm aan het eind en lijkt als geheel smaller als bij de buizerd (zie tek. 1,2,3.).

De buitenste staartpenen van de wespendifeef zijn korter dan de binnenste, hierdoor is de staart ronder van vorm als bij de buizerd, zowel in gesloten als in gespreide houding (zie tek. 4).

De kop van de wespendifeef is smaller en langer, waarschijnlijk bij ieder bekend onder de naam "duifachtig", dit kenmerk is goed te zien als de vogel zich recht boven je bevindt, maar slecht bruikbaar op grotere afstand.

Een laatste, maar erg belangrijk punt van verschil is de dracht van de vleugels in zweef- en glijvlucht. De wespendifeef heeft de vleugels altijd in een horizontaal vlak of zelfs iets naar beneden, terwijl de buizerd meestal de hele vleugel iets omhoog heeft staan, waardoor hij meer de indruk van een V geeft, die soms wat aan een bruine kiekendifeef doet denken (zie tek.5).

3. Geluid: de wespendifeef maakt (vooral tijdens de balts) een hoog, duidelijk twee-deelig geluid, "hie-hiew", nogal langgerekt.

De buizerd daarentegen heeft een ééndelige roep "hjiew"

4. Gedrag: hoewel de buizerd in april reeds met de leg begint, baltsen de vogels ook nog in die tijd, vaak tot in juni, dus ook als de wespendifeef zich met het nadelijkspel bezig houdt. De balts van de beide soorten vertoont veel gelijkenis, maar op één punt is er een pikant en duidelijk waarneembaar verschil. Tijdens de zogenaamde "golfvlucht" duiken de vogels met aangelegde vleugels omlaag, spreiden ze op het diepste punt en gaan weer omhoog, naar de "top". Daar aangekomen duikt de buizerd weer direkt omlaag, de wespendifeef evenwel klapt de vleugels enige malen boven het lichaam tegen elkaar voordat hij/zij weer omlaag gaat.

Niet echt een punt van gedrag maar iets wat je wellicht toch bruikbaar is, is de door de schrijver regelmatig gebezigde uitspraak "waar één buizerd is, zijn er meer", dit slaat op het trekgedrag waarbij buizerden veelal in groepjes van enkele tot vele tientallen exemplaren worden gezien, terwijl wespendienven vaak solitair (althans in onze omgeving) hun weg naar het zuiden zoeken.

Tot zover deze lijst van kenmerken, die vooral bruikbaar is in gebieden als het Reichswald, Nederrijk, Jansberg en tijdens de trektijd op de Wylerberg, het Nederrijk en boven de stad.

Wim vd Zande, van Spaenstraat 9, Nijmegen

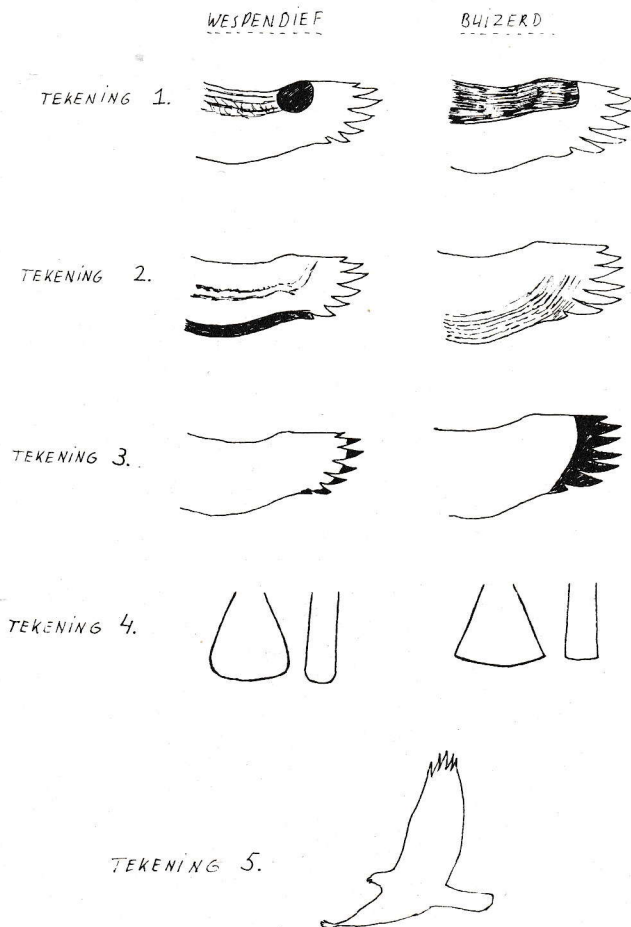
Literatuur: Harkness, Roger and Murdoch, Colin 1971

"Birds of Prey in the Field"

H.F. en G. Wilkerby LTD., London

Teixeira R.M. "Atlas van de Nederlandse broedvogels" 1979 's-Graveland.

*in ieder geval de handpennen

VOORJAARSFENOLOGIE 1979

Inleiding.

Voor U ligt het resultaat van het fenologie-onderzoek van vorig jaar, 1979 dus. Evenals in beide eerdere afleveringen over 1978 en 1977 is er een vergelijking gemaakt tussen de gegevens verzameld door de VWG Rijk van Nijmegen eo. en die van de Vogelstudiegroep Limburg.

Van sommige zijden is kritiek gekomen op deze opzet, in de zin van: 'wat hebben wij nu te maken met waarnemingen gedaan in Zuid-Limburg (of Nijmegen)', maar wij -- de uitwerkers -- menen deze kritiek te kunnen pareren en wel om de volgende redenen:

- het aantal deelnemers per gebied blijft tamelijk gering, waardoor de kans te groot wordt, dat voor een aantal soorten de eerste waarnemingsdata te veel gaan afwijken van de werkelijke terugkeer (maw. de waarnemingen zijn te laat) Gezamenlijke weergave vermindert die kans aanzienlijk.
 - De overeenkomst in landschap en de geografische positie (ligging) tov. elkaar is zodanig dat ten eerste dezelfde soorten kunnen worden verwacht en ten tweede verondersteld mag worden dat door de noordwaarts gerichte trek er een zekere tijd ligt tussen de aankomst in Zuid-Limburg en in Nijmegen.
 - Over een meerjarige onderzoeksperiode is het dan wellicht mogelijk om bepaalde regelmatigheden per soort (zoals de gemiddelde 1° terugkomstdata, het gem. tijdsverschil tussen waarnemingen in het zuiden en noorden) uit de verzamelde gegevens te halen, i.s.m. de gegevens over het weer.
- een eerste poging hiertoe wordt in dit verslag genomen (zie oa. tabel 4).

In verband met bovenstaande zou het zelfs aanbeveling verdienen om de resultaten van de VWG 'Limburg' en 'Nijmegen' te vergelijken met die van -- de lijn naar het N.O. doortrekkend -- de VWG Oostelijke Achterhoek en de VWG Twente. Daar wordt ook zo'n gezamenlijk fenologie-onderzoek gehouden.

Zo'n verslag over de vier genoemde gebieden behoeft niet zo uitgebreid te zijn als het onderhavige, maar kan ook in de vorm zoals dit al 1x is gebeurd (j. grotenhuis, vervolg fenologie, Mourik 3 : 2, 1977).

Wel zijn er enkele voorwaarden aan zo'n gezamenlijk project verbonden:

- De werkwijze per gebied moet overeenkomstig zijn, ook vwb. de soorten.
- Er moet een zeker evenwicht bestaan in aantal deelnemers en in intensiteit van waarnemen tussen de verschillende gebieden. Dit is een essentieel, doch moeilijk regelbaar punt (zie ook hieronder).
- De eerste verwerking van de gegevens dient bij voorkeur te gebeuren door een regionale coördinator (terreinbekendheid!).

Sinds een paar jaar is er ook een landelijk fenologie-onderzoek, hiervan verscheen 2x een verslag in het Vogeljaar (bijv.: b. loos, fenologie 1978, Vogeljaar 27 : 2, 1979). Helaas is deelname hieraan door onze werkgroepen moeilijk, omdat de gegevens voor dit landelijke onderzoek al in september bekend moeten zijn, een voorwaarde waaraan we tot dusver niet hebben kunnen voldoen, omdat er dan nog nauwelijks lijsten bij de regionale verwerkers zijn binnengekomen.

De resultaten van 1979 in Limburg en Rijk van Nijmegen.

De weergave van de resultaten is gelijk aan die van beide voorgaande jaren: de 5 eerste waarnemingen per soort worden vermeld. Indien op één dag meer waarnemingen zijn vermeld worden ze alle vermeld.

Er is uitsluitend uitgegaan van die soorten die normaal niet in beide of één der gebieden overwinteren en die of broedvogel dan wel regelmatige zomergast/doortrekker zijn voor ons gebied. Op een enkele uitzondering na zijn alleen die soorten genomen die voor beide gebieden representatief zijn.

Zijn er echter soorten die in het ene gebied nagenoeg ontbreken, maar in het andere 'thuishoren', dan is wel eens van deze gedragslijn afgeweken, vo.:

europese kanarie (vnl. in Zuid-Limburg), kwartelkoning (Rijk van Nijmegen).

Van de steltlopers zijn alleen die soorten opgenomen die bij ons broedvogel zijn cq. tot vrij recent of onregelmatig broed(d)en: Kemphaan, goudplevier, bontbekplevier en kluut.

Bij sommige soorten zijn de vijf eerste waarnemingen alle afkomstig uit één werkgebied: bosrietzanger en fitis (Zuid-Limburg); kwartelkoning, porseleinhoen, goudplevier, blauwborst, grote karekiet en bonte vliegenvanger (Rijk van Nijmegen), - voor zover bekend - zijn dan ook de eerste waarnemingen van het andere gebied opgenomen.

Soorten, die de vijf waarnemingen niet halen, zijn niet opgenomen (vb.: duinpieper, woudaapje, draaihals, snor, ortolaan en grauwe klauwier); soorten die de vijf waarnemingen wel halen, maar alle uit één terrein en/of met een te grote spreiding (bijv. 2 maanden) tussen eerste en vijfde waarneming worden als regel ook niet opgenomen.

In tabel 1 staan achtereenvolgens vermeld: de soort met de periode van eerste aankomst (volgens j.e. sluiters in Prisma Vogelboek) de datum van waarneming, het terrein en de plaats van waarneming, het aantal en de waarnemer(s).

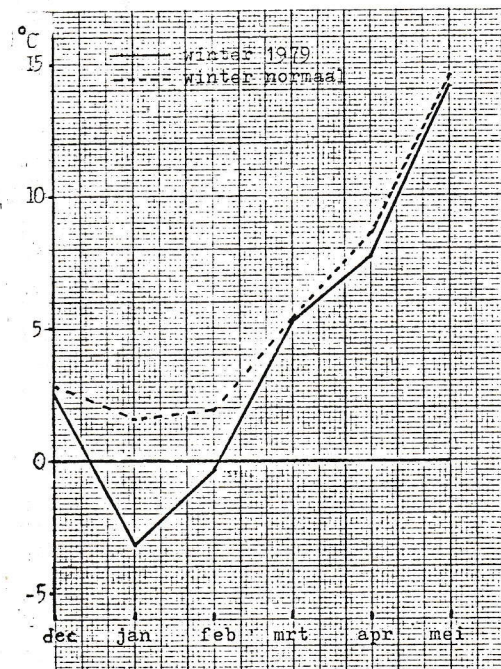
De terugkomstdata en het weer.

a. het weer. (dec. - mei)

Deze periode kenmerkte zich door een van de koudste winters van deze eeuw: gemiddelde temperatuur te de Bilt was $-0,8^{\circ}\text{C}$, wat $3,0^{\circ}\text{C}$ onder normaal is en het natste voorjaar van deze eeuw: $310,1$ mm in de Bilt tegen $144,9$ mm normaal.

December was gemiddeld te koud (17 vorstdagen) en veel te nat. Januari veel te koud met 23 vorstdagen met temperaturen tot -16°C . Hoewel er op 13 dagen sneeuw viel, was het te droog. Februari was ook koud (22 vorstdagen) met een vrijwel normale hoeveelheid neerslag, terwijl

grafiek 1. gen. temp. te de Bilt

het op 10 dagen sneeuwde.

Maart was nat met op 3 dagen sneeuw en daarbij iets te koud (5 vorstdagen).

Ook april was koud, 5 vorstdagen, en bijna overal te nat.

Mei was te koud en veel te nat. Voor al in de eerste vijf dagen waarop hagel en sneeuw viel en de laatste meidagen waarop hevige onweersbuien voorkwamen.

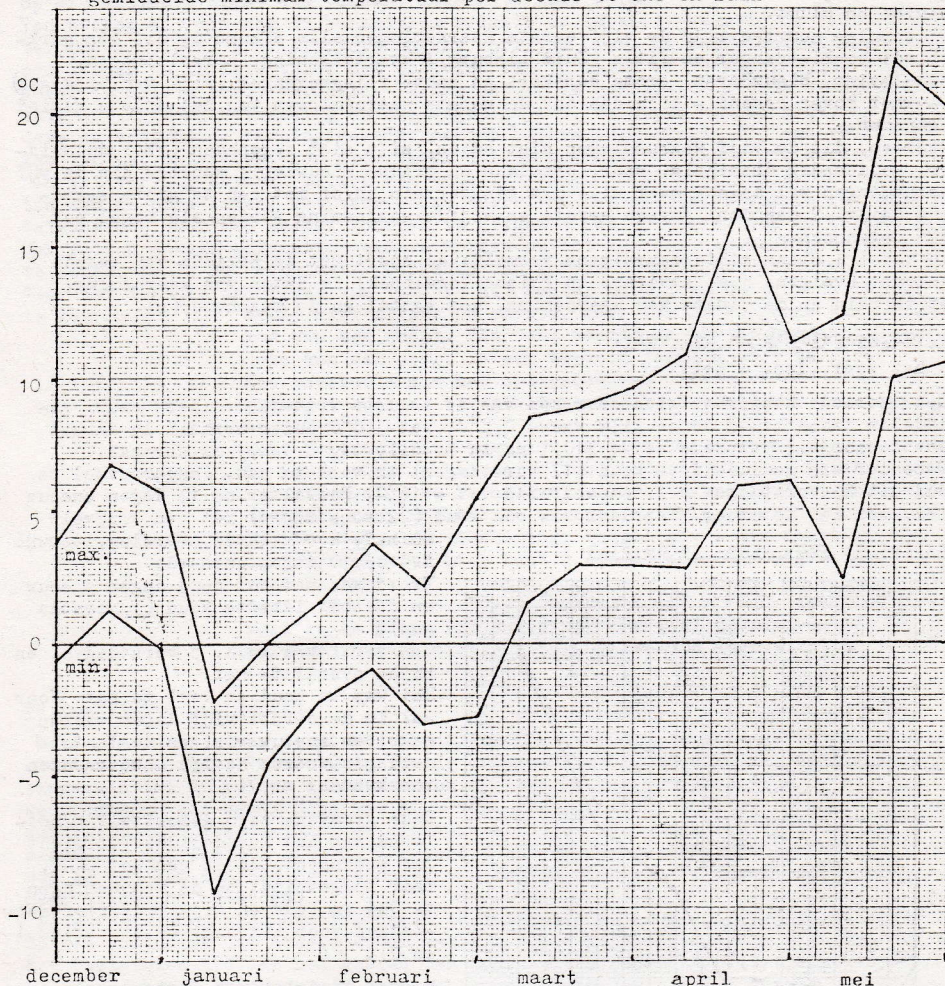
Deze gegevens zijn gedeeltelijk ontleend aan het Maandelijks Overzicht der Weersgesteldheid van het KMI, maar toegespitst op de waarnemingen te Ohé en Laak en zijn vrij representatief voor Limburg. (zie grafiek 1 en 2).

b. het tijdstip van de terugmeldingen

In tabel 2 (zie aldaar) staan de 1° waarnemingsdata per soort voor elk onderzoeksjaar, links de vroegste jaar-data voor het gezamenlijke gebied en rechts alleen voor het Rijk van Nijmegen. De gegevens zijn gehaald uit eerdere fenologie-verslagen, zoals verschenen in de Mourik.

grafiek 2.

gemiddelde maximum-temperatuur per decade te Ohé en Laak en
gemiddelde minimum-temperatuur per decade te Ohé en Laak

c. correlatie 1° waarnemingsdata en het weer.

Bekijken we tabel 2 en turven we de rangorde der eerste waarnemingen over de periode 1977-1979 voor de afzonderlijke jaren, dan blijkt 1979 tov. de voorgaande jaren duidelijk later te zijn (tabel 3).

Hierbij dient wel vermeld te worden dat 1977 een extreem 'vroeg' jaar was, zie Mourik 4 : 1 (1978). De winter van 1976/'77 was zeer zacht; ook het volgende winterseizoen (1977/'78) was aan de zachte kant.

En aantal soorten die normaal niet bij ons overwinteren, bleven toen hangen; bovendien waren er een aantal extreem vroege terugmeldingen (bijv. gele kwik-

Er is nog een manier om de relatie tussen het weer en de eerste waarnemingen aan te tonen. Echter kan dit beter bewaard worden tot een vervolg-afl levering op dit artikel, omdat dit verhaal anders te lang wordt.

Van belang bij die nog te behandelen relatie is tabel 4, waarbij de 'ideale' terugkeer volgens j.e. sluiters nog is verfijnd (ipv. de halfmaandelijke periode werken we in deze tabel met perioden van 10 dagen of decaden, zodat elke maand in drieën wordt verdeeld. Verder hebben de gemiddelde eerste terugkomst-data uitsluitend betrekking op ons eigen gebied, op basis van de gegevens die deze en voorgaande fenologie-onderzoekjes hebben opgeleverd. Bij een voortzetten van het onderzoek, kan deze tabel alleen nog maar nauwkeuriger worden.

In dat vervolg-artikel zullen ook enkele bijzonderheden over een aantal soorten aan de orde komen, met voor enige terreinen een grafiekje waarin het aantalsverloop voor een aantal soorten is uitgezet (de opvulling van de territoria). Ook zullen enkele suggesties gedaan worden om tot een nog nauwkeuriger werkwijze te komen, zoals het regelmatig bezoeken van enkele uitgezochte gebieden.

Voor het lopende onderzoek van 1980 is het echter nuttig om enige richtlijnen te geven:

- meldt niet alleen de eerste, maar ook de volgende waarnemingen van een soort. Van veel waarde is het om het aantalsverloop van een soort in een bepaald terrein weer te geven. Een voorbeeld uit het onderzoek van 1979:
grintgat Eijsden, oeverzwaluw: 12-4 4 ex., 15-4 4 ex, 16-4 10 ex, 17-4 20 ex.
- wees zo zorgvuldig mogelijk, niet alleen met de weergave van de waarneming op het formulier (vergeet niet de juiste plaats van waarneming te vermelden; alleen 'ooyolder' is niet voldoende), maar ook met de waarneming zelf. Overtuig u van de juistheid van uw waarneming, vooral als u een soort vroeger dan normaal ziet (dat kunt u aan de hand van bijv. tabel 4 vaststellen).
- doet u echter vooral mee, ook al heeft u niet veel tijd het veld in te gaan. Dit onderzoek heeft alleen waarde als er voldoende waarnemingen binnen komen. En denkt u om de inzendtermijn!

De resultaten per gebied.

Op de kaartjes staan de plaatsen aangegeven, waar de 5 eerste waarnemingen per soort zijn gedaan. Voor elk der beide onderzoeksgebieden zijn ze, waar nodig, aangevuld tot en met de derde waarneming per gebied. Zodoende zijn er ca. 200 waarnemingen per werkgebied geplot. Omdat de waarnemers in Limburg gemiddeld het dubbele aantal waarnemingen en soorten per lijst instuurden, vergeleken met Nijmegen, is dit laatste gebied 'versterkt' met de dagboekgegevens van enkele mensen en met het waarnemingen-archief van de VWG Rijk van Nijmegen, zodat er wat meer evenwicht ontstond.

De werkgebieden zijn onderverdeeld in deelgebieden (rom. cijfers op de kaartjes). Het is duidelijk dat enkele ervan matig bezocht zijn. In Limburg zijn dat vooral het Peelgebied (VI) en het gebied ten noorden van Roermond (VII); slechts één waarnemer heeft gegevens uit deze gebieden ingezonden. In het gebied van Nijmegen zijn het voornamelijk de randgebieden die weinig zijn bezocht.

In beide werkgebieden is er een duidelijke voorkeur voor de rivieren, terwijl de binnengebieden weinig bezocht worden (zie voor Limburg gebied I en voor Nijmegen bijv. gebied VI). Overigens liggen juist vaak langs de rivieren de meest interessante terreinen zoals grintgaten, oude rivierarmen, landgoederen en hellingbossen.

De namen der deelgebieden zijn resp. voor Limburg: I Plateau, II Mijnstreek, III zuidelijke Maas, IV Midden-Maas, V Midden-Limburg, VI limburgse Peel, VII Noord-Limburg; voor Nijmegen: I Kop van Limburg, II Land van Cuyk, III Heuvelrug IV Ooyolders, V Maaskant, VI Land van Maas en Waal, VII Betuwe.

Rest nog te vertellen dat er opmerkelijk gelijkmatig is waargenomen in de loop van het voorjaar; in beide werkgebieden is er geen duidelijke 'weekend-piek', wat je zou verwachten. er is intengedeel op slechts weinig dagen niet waargenomen o.g. niets gezien: in maart zijn dat 5 dagen, in april 7.

Purperreiger	25-3		Stevensweert	L	1	* BR	.
	9-4	grintgat	Eijsden	L	1 ad.	WG, RS	.
3-II	8-5	Tiengeboden	Ooypolder	N	1 ad.	N	.
	17-5	Waaluiterwaard	Weurt	N	1 vissend	RE	.
	23-5	Groenlanden	Ooypolder	N	1 r. W.	WE	.
Zomertaling	10-3	grintgat	Neerharen	L	1 v	M	.
	14-3	grintgat	Eijsden	L	1 m	WG	.
3-I	16-3	de Brandt	Stevensweert	L	3m + 2v	PV	.
	17-3	de Brandt	Stevensweert	L	2 m	RS	.
	17-3	Maas	Gassel	N	1 m	DV	.
	17-3	Dreumelse wrd.	Dreumel	N	1 p	JB	.
Wespendief	25-3	H. Landsticht.	Groesbeek	N	1	N	.
	30-3	Heuvelrug	Ubbergen	N	1	N	.
4-II	3-4		Eijsden	L	1 r. O.	WG	.
	8-4	Hamert	Bergen	N	1	IS	.
	10-4	Bossche Fronten	Maastricht	L	1	M	.
Bruine Kiekend.	6-4	de Brandt	Stevensweert	L	1 m	RS	.
wi/3-II	10-4	Waalbandijk	Lwijk	N	1 m r. O.	DV	.
	10-4	de Haesselaar	Echt	L	1m + 2v T.	div.	.
	11-4	de Haesselaar	Echt	L	1 v r. M.	FS	.
	13-4	Groenlanden	Ooypolder	N	1m + 2v	M, JE	.
Boomvalk	22-3	Walburg	Ché en Laak	L	1 gleist.	WT	.
	28-3	Walburg	Ché en Laak	L	1 j	PV	.
3-I	6-4	Walburg	Ché en Laak	L	1	RS, BR	.
	9-4	tuin	Gennep	N	1 r. NO.	HR	.
	12-4	Walburg	Ché en Laak	L	1 j	BR	.
	13-4	Brunssum.heide	Brunssum	L	1 r. NW.	FE	.
	15-4		Eijsden	L	1 r. O.	WS	.
	15-4		Bergen	N	1 r. O.	BR	.
Kwartel	16-5	velden	Echt	L	1 m	Vgd.	.
	1-6	Molenwaard	Wamel	N	1 m	LB	.
4-II	1-6	Kunderberg	Voerendaal	L	1 m	FS	.
	2-6	de Laak	Ché en Laak	L	1 m	PV	.
	3-6		Ulestraten	L	1 m	JO	.
Kwartelkoning	22-5	Vlietberg	Ooypolder	N	1 m	M	.
	23-5	Veluwe	Heerwaarden	N	1 m	DV	.
4-I	24-5	Hoekse Waard	Ooypolder	N	2 m	M	.
	25-5	Hoekse Waard	Ooypolder	N	1 m	LB	.
	25-5	uiterwaard	Ochten	N	1 m	LB	.
	26-5	Stiftse Waard	Ophemert	N	1 m	LB	.
Porseleinhoen	15-5	Tiengeboden	Ooypolder	N	2 m	M	.
	17-5	Staartjeswaard	Beuningen	N	1 m	LB	.
3-II	17-5	Oude Waal	Ooypolder	N	2 m	LB	.
	17-5	Ooysche Graaf	Ooypolder	N	1 m	LB	.
	24-5	Tiengeboden	Ooypolder	N	1 m	WE	.
	25-5	Afferdense wrd	Afferden-NW	N	1 m	LB	.
Scholekster	4-2	Walburg	Ché en Laak	L	1 T.	PV, WT	.
wi/2-I	19-2	Oosterh.waard	Oosterhout	N	1 r. N.	M	.
	20-2		Lent	N	1 r. N.	M	.
	4-3	de Laak	Ché en Laak	L	1	PV	.
	4-3	Kaliwaal	Ooypolder	N	9	N	.
	4-3	Millingerwaard	Ooypolder	N	1	PE	.

Kleine Plevier	16-3	grintgat	Eijsden	L	1	WG	.	
	18-3	Maasband	Elsloo	L	1	RS	.	
	3-II	19-3	grintgat	Eijsden	L	1	WG	.
		21-3	Groot Zeeland	Ooypolder	N	1 →	N	.
		24-3	Houbenhof	Maaseik	L	1	PV	.
29-3	de Brandt	Stevensweert	L	1	PV	.		
Grutto	13-2	Waal	Lent	N	13	r. N.	N	
	25-2	Winssense Wrđ.	Winssen	N	28		JB	
2-II	28-2	Drutense Wrđ.	Druten	N	13		JB	
	28-2	Echterweerd	Echt	L	2		PV	
	1-3	Oude Waal	Ooypolder	N	3		N	
	1-3	Deester Wrđ.	Deest	N	1	f.	JB	
	1-3	de Brandt	Stevensweert	L	11		PV	
Tureluur	14-2	Hoekse Waard	Ooypolder	N	1		PB	
	22-2	de Laak	Ohé en Laak	L	1	(24-2 id)	PV	
3-I	24-2	Houbenhof	Maaseik	L	1		PV	
	28-2	Echterweerd	Echt	L	2		PV	
	28-2	Drutense Wrđ.	Druten	N	1		JB	
	30-3	Kaliwaal	Ooypolder	N	1		WH	
Kluut	4-3	Byland	Lobith	N	2	r. Z	N	
	28-3	grintgat	Eijsden	L	1		WG	
2-II	28-3	de Brandt	Stevensweert	L	1		PV	
	14-4	Oude Waal	Ooypolder	N	1		N	
	29-4	Dreumelse Wrđ.	Dreumel	N	1	p	JB	
Zwarte Stern	12-4	ev Oude Waal	Ooypolder	N	2		div.	
	17-4	ev Oude Waal	Ooypolder	N	6		div.	
4-I	25-4	Groenlanden	Ooypolder	N	8		div.	
	2-5	de Brandt	Stevensweert	L	2	(4-5 id)	PV	
	4-5	Drutense Wrđ	Leeuwen	N	1		LB	
Visdief	27-3	het Marissen	Echt	L	1	nachttr.	WV	
	12-4	Oude Waal	Ooypolder	N	3		RB	
4-I	13-4	Kaliwaard	Ooypolder	N	2		N	
	14-4	Kaliwaal	Ooypolder	N	5		N	
	14-4	Gendtse Wrđ.	Gendt	N	1		LB	
	15-4	Jonkmanshof	Ooy	N	2		AN	
Tortelduif	6-4	Marialaan	Nijmegen	N	2		WS	
	15-4	Dukenburg	Nijmegen	N	1	m	DV	
4-II	15-4	de Haeselaar	Echt	L	2		PV	
	18-4	Brunssum.heide	Brunssum	L	1	r. N.	PH	
	28-4	Gulpen- Wylre		L	1	f	FS	
	28-4	Hatertse Vennen	Overasselt	N	1	m	DV	
Koekoek	12-4	Kunderberg	Voerendaal	L	1	m	PH	
	13-4	Maasheggen	Afferden-L	N	1	m	MR	
	4-I	13-4	de Haeselaar	Echt	L	1	m	DW
		14-4		Brunssum	L	1		PH
14-4			Eijsden	L	1	m	WG	
Nachtzwaluw	16-4		Meerssen	L	1	m	N	
	13-5		Meerssen	L	1	m	N	
4-II	28-5		Mook	N	1	m	DW	
	31-5		Brunssum	L	1	m (3-6. id)	FS	
	2-6		st. Anthonis	N	1	m (9-5 id)	JP	
	9-6		Afferden-L	N	2	à 4 m	MR, IS	

Gierzwaluw	25-4	Oude Waal	Ooypolder	N	5		PE	
	27-4	Gerendal	Valkenburg	L	1	T.	SD	.
4-II	1-5	Weezenhof	Nijmegen	N	1	T.	DV	.
	3-5	Maas	Eijsden	L	8	r. N.	WG, WC	.
	3-5		Echt	L	15		BR	.
	3-5	centrum	Meerssen	L	1		M	.
	3-5		Bunde	L	3		LV	.
	3-5	Bossche Fronten	Maastricht	L	4		WC	.
	3-5	Langstraat	Ooypolder	N	4		N	.
Boomleeuwerik	27-2	Laakerweerd	Ohé en Laak	L	1	r. O.	RS, PV	.
	28-2	Brunssum.heide	Brunssum	L	4m + 2v		FE, FS	.
wi/2-II	1-3	Groenlanden	Ooypolder	N	1	T.	N	.
	5-3	Brunssum.heide	Brunssum	L	4 m		DW	.
	6-3	Koelbroek	Elerick	L	2	r. NNO.	EG	.
	10-3	st. Pietersb.	Maastricht	L	10	f	WC	.
Boerenzwaluw	25-3	Maashaggen	Sanbeek	N	1		GK	.
	25-3		Ooypolder	N	1		N	.
3-II	25-3	de Haeselaar	Echt	L	2	T.	PV, W	.
	27-3	grintgat	Eijsden	L	1	r. N.	WG	.
	29-3	Heterse Vennen	Overasselt	N	1		A vi Leur	.
Huiszwaluw	25-3	Neerbosch	Nijmegen	N	3		N	.
	9-4	Maas	Bergen	N	1	r. N.	HA	.
4-I	10-4	dorp	Neerbeek	L	2	r. N.	RS	.
	10-4	station	Meerssen	L	ca. 5		M	.
	10-4	de Haeselaar	Echt	L	1		PV	.
Oeverzwaluw	11-4	Hookerplas	Flasmolen	N	1		DV	.
	11-4	Hopel (stuw.)	Kerkrade	L	1		FS	.
3-II	12-4	Hopel (stuw.)	Kerkrade	L	2		DW	.
	11-4	de Haeselaar	Echt	L	1		PV	.
	12-4	grintgat	Eijsden	L	4		WG	.
	12-4		Susteren	L	1	r. N.	RS	.
Boompieper	18-3	Strabrechtse heide	Lierop	L	ca. 5		RB	.
	7-4	de Haeselaar	Echt	L	1 m (8-4 id)		RS, PV	.
3-II	8-4		Koningsbosch	L	1 m		BR	.
	10-4	Waalbandijk	Bwijk	N	2	r. O.	DV	.
	11-4	beenden	Geulhem	L	1 m		M, WG	.
	11-4	de Haeselaar	Echt	L	14		FS	.
	11-4	Brunssum.heide	Brunssum	L	14, 1 z.		FS	.
Gele Kwikstaart	20-3	Langehorst	Ottersum	N	1		MR	.
	27-3	grintgat	Eijsden	L	1		WG	.
3-II	4-4	de Brandt	Stevensweert	L	1 (8-4 id)		PV	.
	8-4	grintgat	Eijsden	L	1 ad, 2 N.		FS	.
	9-4	Maasveld	Itteren	L	5		LV	.
Nachtegaal	16-4	de Horst	Susteren	L	1	z.	RS	.
	16-4	de Doort	Echt	L	1m (17-4 id)		FS, PV	.
4-II	19-4	de Vilt	Beugen	N	2	z.	MR	.
	19-4	de Bruuk	Groesbeek	N	1	z.	N	.
	20-4	de Bruuk	Groesbeek	N	3m + 1v		DV	.
	28-4	de Doort	Echt	L	6	z.	DW	.
Blauwborst	7-4	Groenlanden	Ooypolder	N	1m + 1 f.		WE, JE	.
	13-4	av Groenlanden	Ooypolder	N	1	z.	div.	.
3-II	25-4	Groenlanden	Ooypolder	N	2	z.	MR, IS	.
	30-4	Groenlanden	Ooypolder	N	4	z.	DV	.

Zwarte Roodst.	3-3	H. Landsticht.	Groesbeek	N	1 m f.	WR	.
	17-3	steenfab.	Milsbeek	N	1	N	.
3-I	18-3	Maas	Elsloo	L	1 m	RS	.
	18-3	Weert	Meerssen	L	1 m	M	.
	19-3	de Horst	Groesbeek	N	1 m	JT	.
	19-3	beemden	Schin op Geul	L	1 m	SD	.
Gekr. Roodstaart	11-4	Brunssum.heide	Brunssum	L	2 m	FH	.
	11-4	dorp	Slenaken	L	1 v	WG, M	.
3-II	13-4	beemden	Wijlre	L	1 m	M	.
	13-4	Mijnlieff	Druten	N	1m (14-4 id)	JB	.
	14-4	div. wrn. Ewijk,	Ooypolder, Maasheggen, Bunde, Ulestraten				.
Paapje	28-4	Rivieren	Voerendaal	L	1 m	FH	.
	5-5	Liendense veld	Lienden	N	1	LB	.
3-II	5-5	weilanden	Gronsveld	L	1 m	M	.
	6-5	Hopel (stuw.)	Kerkrade	L	1 m	FS	.
	7-5		Schin op Geul	L	1 m	SD	.
Roodborsttapuit	10-3	Sluispolder	Heumen	N	1 m	DV	.
	12-3	Heerenranweg	Bergen	N	1 p	EE	.
wi/2-II	17-3	Oeff. Weiden	Oerfelt	N	2	N	.
	18-3	Circul	Ooypolder	N	2 p	N	.
	18-3	Ooysche Graaf	Ooypolder	N	1 p	N	.
	18-3	Maasband	Elsloo	L	2 m	RS	.
	18-3	Siberië	Maasbree	L	1 v	EG	.
Tapuit	12-4	de Haeselaar	Echt	L	1 m	RS	.
	12-4	SM Hendrik	Brunssum	L	2 m + 1 v	FH, FS	.
3-II	14-4	Diedense wrd.	Megen	N	2	N	.
	14-4	Groenlanden	Ooypolder	N	1 m	N	.
	15-4		Bergen	N	1 m	BR	.
	15-4	Wijngaardsberg	Ulestraten	L	1 m	N	.
Sprinkhaanrietz.	20-4	de Bruuk	Groesbeek	N	1 z.	DV	.
	25-4 ^{ev}	grintgat	Eijsden	L	1 z.	WG	.
4-II	28-4	Koelbroek	Blerick	L	1 z.	EG	.
	30-4	de Doort	Echt	L	1 z.	PV	.
	5-5	grintgat	Eijsden	L	2 z.	RS, M	.
Rietzanger	14-4	Staartjeswaard	Beuningen	N	1 z.	DV	.
	24-4	slikv. Thull	Schinnen	L	1 z.	FS	.
4-II	30-4	Ooysche Graaf	Ooypolder	N	1 z.	DV	.
	6-5	de Vilt	Beugen	N	1 z.	DV	.
	8-5	Waalbandijk	Wamel	N	1 z.	DV	.
Bosrietzanger	5-5		Meerssen	L	1 z.	M	.
	8-5	Julianakanaal	Itteren	L	1 z.	M	.
4-II	12-5	Douvenrade	Heerlen	L	2 z.	FH	.
	13-5	de Horst	Sustersen	L	1 z.	FS, RS	.
	13-5	waterzuiv.	Stein	L	2	LV	.
	15-5	de Doort	Echt	L	8 z.	PV	.
	15-5	Toevoerkanaal	Mook	N	1 z.	MR	.
	15-5	Nieuwe Maas	Heyen	N	1 z.	MR	.
Kleine Karekiet	19-4	Halve Galg	Ooypolder	N	1 z.	PB	.
	9-5	Oude Waal	Ooypolder	N	1 z.	PB	.
4-II	11-5	Driepoel	Geleen	L	1 r.	RS	.
	13-5	Ter Worm	Heerlen	L	1 z.	FH	.
	15-5	slikv. Thull	Schinnen	L	2 z.	FS	.
	15-5	de Doort	Echt	L	4 z.	PV	.

Grote Karekiet	7-5	Oude Waal	Ooypolder	N	1	z.	JZ
	9-5	Z.Groenlanden	Ooypolder	N	1	z.	PB
4-II	12-5	Kostverlorenw.	Kesteren	N	2	z.	LB
	17-5	Oude Waal	Ooypolder	N	1	z.	RB
	23-5	Kil	Hurwenen	N	2	z.	DV
	24-5	Ooysche Graaf	Ooypolder	N	3	z.	WH
Spotvogel	8-5	Waalbandijk	Wamel	N	1	z.	DV
	10-5	Hopel (stuw.m.)	Kerkrade	L	1	m	FS
5-I	11-5	Kopse Hof	Nijmegen	N	1	r.	JV
	12-5	Escharen	Grave	N	1	z.	GK
	12-5	H. Landsticht.	Groesbeek	N	1	z.	WH
Braamsluiper	10-4	Elzenkamp	Beek-N	N	1		HE
	12-4	Leuthse straat	Ooypolder	N	1	m	PB
4-I	16-4	Kouwenberg	Cuyk	N	1	z.	HV
	16-4	Groenlanden	Ooypolder	N	1		N
	16-4	stad	Heerlen	L	1	z.	EH
Grasmus	14-4	de Haeselaar	Echt	L	1	m	RS, PV
	15-4	Dingdong	Duffelt	N	1	z.	MI
4-II	16-4	grintgat	Bijssen	L	1	z.	FB
	16-4	maasoever	Bijssen	L	2		FB
	19-4	Groenlanden	Ooypolder	N	2	z.	JZ
Tuinfluiter	7-4	tuin	Gennep	N	1	z.	RR
	15-4	groeve Ubach over Worms		L	2	z.	FS
4-II	17-4	de Haeselaar	Echt	L	2	z.	PV
	17-4	Brunssum.heide	Brunssum	L	1	z.	RS
	19-4	Groenlanden	Ooypolder	N	1	z.	PB
Zwartkop	7-4	de Dellen	Meerssen	L	1	m (8-4 id)	M
	8-4	de Haeselaar	Echt	L	1	z.	PV
wi/4-I	11-4		Heerlen	L	1	m	DK
	11-4	Hopel (stuw.m.)	Kerkrade	L	2	m	FS
	11-4	Koelbroek	Blerick	L	1	m + 1v	EG
	11-4	de Bruuk	Groesbeek	N	3	z.	DV
Fluiter	19-4	Bergerheide	Berg en Terölijt	L	1	m (23-4 id)	M
	21-4		Reichswald	N	1	z.	RB
4-II	29-4	Geldenberg	Reichswald	N	3	a 4 m	WH
	5-5	Brunssum.heide	Brunssum	L	1	z.	FS
	6-5	Kouwenberg	Cuyk	N	1	z.	HV
Tjiftjaf	4-2	De Russcher	Schinveld	L	1	r.	FR
	8-3	de Belt	Ooypolder	N	1	m	WH
wi/3-I	11-3	Brunssum.heide	Brunssum	L	1		FR
	13-3	Driepeel	Galeen	L	1	r.	RS
	13-3	Bossche Fronten	Maastricht	L	1	r.	M
	15-3	st. Pietersberg	Maastricht	L	1	r.	M
Fitis	18-3	Strabrechtsa heide	Lierop	L	1		RB
	23-3		Heerlen	L	1		EW
3-II	24-3	grintgat	Neerharen	L	2	z.	M
	31-3	Brunssum.heide	Brunssum	L	1	z. + 1	FR
	31-3	groeve Ubach over Worms		L	1		FS
	3-4	de Hamert	Bergen	N	4	z.	HE
	7-4	Groenlanden	Ooypolder	N	1	m	WH
	8-4	de Bruuk	Groesbeek	N	1	z.	DV

Grauwe Vliegenv.	28-4	Benzenrade	Heerlen	L	1		FH	.
	3-5	Meerssen -	Bunde	L	1		M	.
4-II	5-5		Gronsveld	L	1		M	.
	7-5	boomgaard	Neerbeek	L	2	f.	RS	.
	8-5		Roosteren	L	1		BR	.
	8-5	boomgaard	Puiflijk	N	1	r.	DV	.
	8-5	Waalbandijk	Wamel	N	1	r.	DV	.
Bonte Vliegenv.	19-4	Grootstal	Nijmegen	N	1	m	N	.
	29-4	Heerlijkheid	Loenen	N	1	m	DV	.
4-II	2-5	Heyendaal	Nijmegen	N	1	m	(sc.) N	.
	7-5	de Bruuk	Groesbeek	N	1	m	(sc.) DV	.
	8-5	Kouwenberg	Cuyk	N	1	m	(1 week) HV	.
	8-5	Waalbandijk	Dreumel	N	1	m	(sc.) DV	.
	9-5	Oude Waal	Ooypolder	N	1	m	(sc.) PB	.
	12-5	Duivelsberg	Ubbergen	N	div.		WS	.
	12-5		Hoensbroek	L	1	v	FE	.
	12-5	Julianakanaal	Itteren	L	1		LW	.
	12-5	de Dellen	Meerssen	L	1	p	M	.
Wielewaal	29-4	Geldenberg	Reichswald	N	1	z.	WE	.
	5-5	Limbrichterbos	Sittard	L	1	m	FS	.
4-II	5-5	Savelstos	st. Geatruid	L	1	m	M	.
	10-5		Posterholt	L	1	m	BR	.
	12-5	de Dellen	Meerssen	L	1	m	M	.
	13-5	de Haeselaar	Echt	L	2	z.	RS, PV	.
	13-5		Koningsbosch	L	1		BR	.
	14-5	de Hamert	Bergen	N	2	z.	EE	.
	15-5		Grave	N	1	z.	GK	.
Eur. Kanarie	25-2	Oude Holle weg	Ubbergen	N	1	z.	N	.
	24-3	Water-Meerwijk	Groesbeek	N	1	†	WH	.
wi/3-II	24-3	Brunsummerheide	Brunssum	L	1	r. W.	FH	.
	26-3	Thull	Schinnen	L	5		DW	.
	29-3	Thull	Schinnen	L	1	z.	RS	.
	29-3	Meerssen -	Bunde	L	1	z.	M	.
B. Niet-broedvogels								
Ooievaar	15-3	Thull	Schinnen	L	24	r. N.	RS	.
wi/2-II	25-3	de Laak	Ohé en Laak	L	3	r. NW.	PV	.
	25-3	de Haeselaar	Echt	L	3	T.	WV	.
	16-4		Nieuw-Bergen	N	3	T.	JP	.
	9-5	H. Landsticht.	Groesbeek	N	5	r. NO.	N	.
	28-5	Brestbos	Boxmeer	N	1	r. N.	JP	.
Kraanvogel	3-3	Bossche Fronten	Maastricht	L	1		WC	.
	10-3		Maastricht	L	15		WC	.
3-I	12-3	Middelveld	Druten	N	25	T.	LB	.
	15-3	vele wrn. Geleen, Brunssum, Nijmegen, Groesbeek, Malden, Elst.						.
Zwarte Wouw	15-3	de Laak	Ohé en Laak	L	6	T.	WV	.
	24-3	de Haeselaar	Echt	L	1	ad. r. N.	RS	.
3-II	1-4	de Haeselaar	Echt	L	1	r. N.	PV	.
	3-4	grintgat	Bijsden	L	1		WG	.
	6-4	Bergerheide	Bergen	N	1	T.	MR	.
	4-4	Maasheggen	Boxmeer	N	1		MR	.

Bontbekplevier	10-3	Kaliwaal	Ooypolder	N	2	PB, WH
	14-3	ev grintgat	Eijsden	L	30 → 3	WG, FS
2-I	17-3	Maas	Groot Linden	N	1 r. NO	DV
	18-3	Kaliwaal	Ooypolder	N	2	N
	22-4	grintgat	Oost-Maarland	L	2	LV
Goudplevier	28-2	Rijksweg 15	Heteren	N	1	N
	17-3	Spuikanaal	Grave	N	18	N
wi/2-II	17-3	Demen - Dennenburg		N	34	N
	17-3	Grüner Weg	Duffelt	N	18	JT
	20-3	Groot Zeeland	Ooypolder	N	350	N
Kemphaan	13-2	Beun. Veld	Beuningen	N	2 f.	JB
	1-3	Hoekse Waard	Ooypolder	N	1	N
2-I	3-3	de Vranck	Heerlen	L	1 v	FE
	6-3	grintgat	Eijsden	L	3	WG
	9-3	grintgat	Eijsden	L	1	WG
	10-3	Ool	Roermond	L	1 m	PV
	17-3	Diedense Waard	Megen	N	3	N
	17-3	uiterwaard	Batenburg	N	36	N
Dwergmeeuw	13-1	Maasheggen	Bokmeer	N	1	N
	30-4	grintgat	Eijsden	L	2 ad. v. z.	WG
4-II	13-5	Kaliwaal	Ooypolder	N	2 juv	FE
	28-5	grintgat	Eijsden	L	2 juv	WG
	29-5	grintgat	Eijsden	L	1 juv.	WG
Noordse G. Kwik	6-5	Hopel (stuwm.)	Kerkrade	L	2 m	FS
	10-5	veld	Geleen	L	20 f.	FS
5-I	12-5	Tiengeboden	Ooypolder	N	40 f.	N
	12-5	Oude Waal	Ooypolder	N	1	N
	13-5	waterzuiv.	Stein	L	6	LV

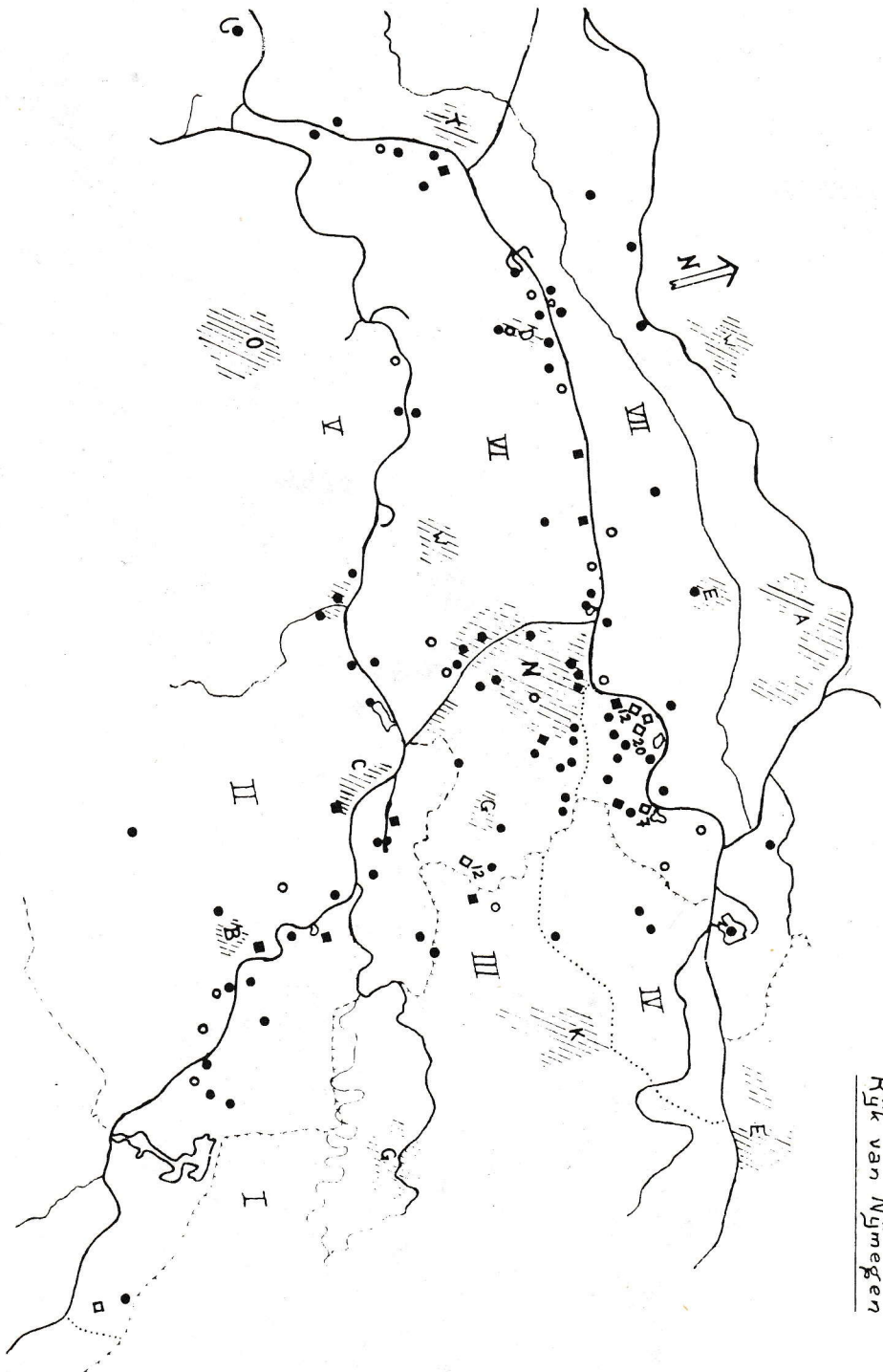
↑ tabel 1. 10 5 terugmeldingen per soort. (met stip: prov. Limburg)

Vervolg van tabel 2 op blz 72

soort	1977	1978	1979	1976	1977	1978	1979
fluitier	10-4	23-4	19-4	9-5	25-4	23-4	21-4
tjiftjaf	6-3	26-2	8-3	28-3	6-3	25-2	4-3
fitis	20-3	14-3	18-3	3-4	20-3	14-3	3-4
gr. vliegenv.	24-4	1-4	28-4	6-5	24-4	24-4	8-5
bonte vliegenv.	22-4	26-4	19-4	1-5	25-4	26-4	19-4
wielewaal	7-4	21-4	29-4	9-5	7-4	10-5	29-4
eur. kanarie	27-3	5-3	24-3	-	27-3	24-3	24-3

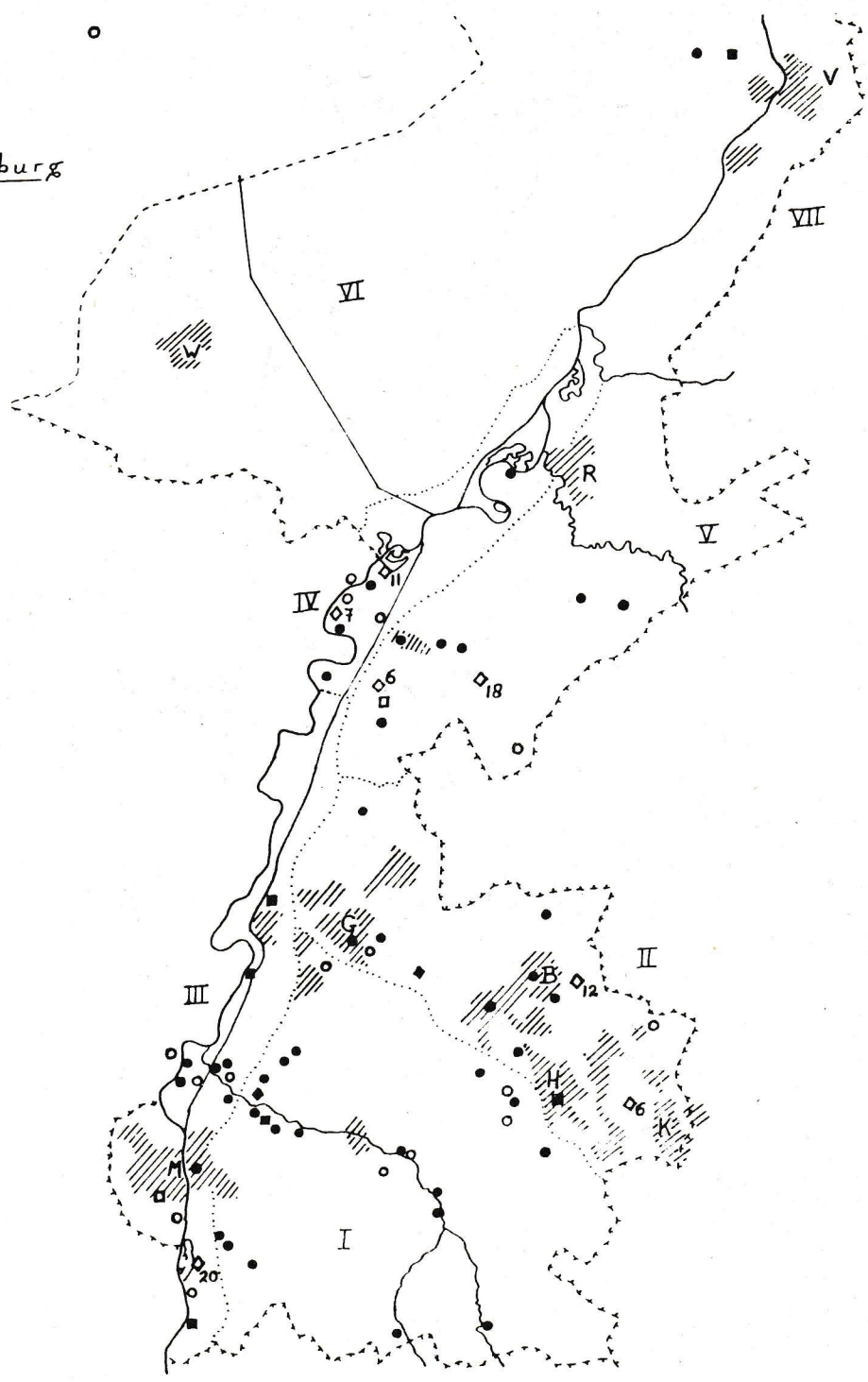
tabel 2. Vergelijking van eerste waarnemingsdata: A voor Limburg en Nijmegen over de jaren 1977 t/m 1979 en B voor Nijmegen over 1976 t/m 1979.

soort	A Limb. en Nijm.			B Rijk van Nijmegen alleen			
	1977	1978	1979	1976	1977	1978	1979
purperreiger	17-4	28-5	25-3	4-4	30-5	28-5	8-5
zomertaling	28-2	28-2	10-3	21-3	28-2	7-3	17-3
wespendief	10-4	3-3	25-3	5-5	25-5	11-5	25-3
bruine kiek	19-2	17-3	6-4	31-3	19-2	17-3	10-4
boomvalk	22-4	7-4	22-3	4-5	22-4	7-4	9-4
kwartel	14-5	13-5	16-5	8-5	14-5	13-5	1-6
kwartelkoning	13-5	13-5	22-5	-	13-5	13-5	22-5
norseleinhoen	-	13-5	15-5	11-5	-	13-5	15-5
scholekster	6-2	6-2	4-2	24-2	6-2	25-2	19-2
kleine plevier	5-3	17-3	16-3	1-4	5-3	17-3	21-3
bontbeklevier	16-3	6-3	10-3	3-3	-	16-3	10-3
goudplevier	13-3	wi	28-2	-	13-3	wi	28-2
grutto	19-2	25-2	13-2	21-2	19-2	25-2	13-2
varelaar	23-2	6-3	11-2	20-2	23-2	6-3	11-2
kluut	24-4	30-4	4-3	3-5	23-5	30-4	4-3
kamphaan	23-2	25-2	13-2	-	23-2	17-3	13-2
zwarte stern	24-4	20-4	12-4	10-4	24-4	20-4	12-4
visdief	20-4	15-4	27-3	19-4	20-4	18-4	12-4
dwergmeeuw	-	24-4	30-4	-	-	11-5	13-5
tortelduif	16-4	21-4	6-4	25-4	16-4	21-4	6-4
koekoek	19-3	10-4	12-4	28-3	17-4	10-4	13-4
nachtzwaluw	17-5	8-5	16-4	9-5	17-5	8-5	28-5
gierzwaluw	24-4	15-4	25-4	25-4	26-4	15-4	25-4
draaihals	27-4	9-4	27-4	-	27-4	9-4	27-4
boomleeuwerik	9-2	19-2	27-2	14-2	9-2	19-2	1-3
boerenzwaluw	5-3	28-3	25-3	26-3	19-3	3-4	25-3
huiszwaluw	7-4	8-4	25-3	5-4	7-4	15-4	25-3
oeverzwaluw	18-3	1-4	11-4	5-4	16-4	9-4	11-4
boomleper	27-2	4-3	18-3	6-4	27-2	7-4	10-4
gale kwikstaart	9-3	22-2	20-3	11-4	9-3	8-4	20-3
noordse g. kwik	30-4	22-2	6-5	-	30-4	16-5	6-5
tanuit	27-2	9-4	12-4	22-4	27-2	9-4	14-4
roodborsttapuit	14-2	24-2	10-3	3-3	27-2	26-2	10-3
paapje	18-4	11-3	28-4	3-5	24-4	11-4	5-5
snor	28-4	-	28-4	13-4	4-5	-	-
sprinkhaanriet	16-4	24-4	20-4	4-5	16-4	24-4	20-4
rietzanger	15-4	24-4	14-4	11-4	17-4	24-4	14-4
bosrietzanger	12-4	21-4	5-5	11-5	12-4	25-4	15-5
kleine karekiet	26-3	9-4	19-4	11-4	26-3	9-4	19-4
grote karekiet	26-3	3-5	7-5	5-5	26-3	3-5	7-5
blauwborst	17-2	17-4	7-4	4-4	17-2	17-4	7-4
nachtegaal	10-4	3-4	16-4	30-4	16-4	3-4	19-4
zw. roodstaart	9-3	9-3	3-3	29-3	9-3	28-3	3-3
gekr. roodst.	15-3	1-4	11-4	12-4	2-4	3-4	13-4
snotvogel	30-4	23-4	8-5	7-5	30-4	23-4	8-5
braamsluiper	12-4	9-4	10-4	15-4	22-4	9-4	10-4
grasmus	20-4	22-4	14-4	16-4	26-4	26-4	15-4
tuinfluiter	14-4	10-4	7-4	17-4	24-4	10-4	7-4
zwartkop	16-3	18-3	7-4	2-4	27-3	9-4	11-4

Rijk van Nijmegen

Limburg

tabel 4. Gemiddelde eerste waarneming per soort voor Limburg en Nijmegen, per decade, op basis van de eerste terugmeldingen over 1977-1979 (Limburg) en over 1976-1979 (Nijmegen)

maand	wi	F M A M										M A M J									
decade		I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	
scholekster	x	[shaded]										[shaded]									
grutto		[shaded]										[shaded]									
boomleeuw.	x	[shaded]										[shaded]									
tureluur	x	[shaded]										[shaded]									
kemphaan	x	[shaded]										[shaded]									
roodborsttap.	x	[shaded]										[shaded]									
tjiftjaf	x	[shaded]										[shaded]									
zomertaling		[shaded]										[shaded]									
zwarte roodst.	x	[shaded]										[shaded]									
boompieper		[shaded]										[shaded]									
gele kwikst.		[shaded]										[shaded]									
purperreiger		[shaded]										[shaded]									
kleine plevier		[shaded]										[shaded]									
bruine kiek.	(x)	[shaded]										[shaded]									
fitis		[shaded]										[shaded]									
eur. kanarie	x	[shaded]										[shaded]									
blauwborst		[shaded]										[shaded]									
boerenzwaluw		[shaded]										[shaded]									
tapuit		[shaded]										[shaded]									
zwartkop	x	[shaded]										[shaded]									
kluit	(x)	[shaded]										[shaded]									
wespendief		[shaded]										[shaded]									
gekn. roodst.		[shaded]										[shaded]									
oeverzwaluw		[shaded]										[shaded]									
koekoek		[shaded]										[shaded]									

verklaring:

 ↓ 1^a waarneming gecombineerd voor Limburg en Nijmegen

 ↘ 1^a waarneming voor Nijmegen

Hoe korter het witte vlak, des te meer benadert de (gem.) 1^a waarneming voor Nijmegen de (gem.) 1^a waarneming voor het totale gebied. Bij soorten waarbij de 1^a waarnemingen voor beide gebieden ver uiteen liggen (bijv. purperreiger en wespendief) is er sprake van weinig waarnemingen cq. vrij schaarse soorten en kan de gemiddeld eerste waarnemingsdatum nog aanzienlijk verscherpt worden.

De medewerkers.

Zeer veel dank voor de inzenders, zonder wie dit verslag niet geschreven had kunnen worden. Ook de mensen die hun dagboekgegevens ter beschikking hebben gesteld worden hierbij hartelijk bedankt.

De namen van de deelnemers volgen hieronder met hun in het artikel gebruikte initialen. Ook wordt hun voornaamste werkgebied aangegeven (rom. cijfers, zie hiervoor de kaarten). Waarnemers die in beide werkgebieden hebben waargenomen staan vermeld met een kruisje voor hun naam.

VSG Limburg:

W. Ganzevles (WG) III; VWG Meerssen (M) I, III; W. vd. Coelen (WC) I, III; x B. van Rees (BR) IV, V; P. Verbeek (PV) IV, V; R. Schols (RS) II, IV, V; F. Schepers (FS) II, IV; J. Stoffels en P. Dorren (SD) I, x F. Hastings (FH) II
L. Verheggen (LV) III, D. Wansink (DW) II, V; W. Vergoossen (WV) IV, V;
E. Gubbels (EG) VI; D. Jonkers (DJ) III.

VWG Rijk van Nijmegen eo.

D. Visser (DV) III, VI; M. Reynders (MR) I; x R. Bouwman (RB) IV, VI;
J. vd. Zee (JZ) IV; J. Thissen (JT) III, IV; H. de Vries (HV) II, III;
JFM vd. Bergh (JB) VI; I. Stroowinder (IS) I; echtp. Hermsen (HE) I, II;
W. Schuurink (WS) III, VII; J. vd. Vaart (JV) III; A. de Meyer (AM) II, VII;
G. Kolman (GK) II, V; F. Meys (FM) IV. Dagboekgegevens: LMJ. vd. Bergh (LB) VI, VII; W. Helmer (WH) III; F. Post (JP) II; P. Brouwer (PB) IV; waarn.archieff
VWG RvN (N) IV.

literatuur.

J.E. Sluifers	- Prisma Vogelboek
D. Visser	- Fenologie-onderzoek 1976. Mourik 3 : 1 (1977)
J. Grotenhuis	- Nogmaals het fenologie-onderzoek 1976. Mourik 3 : 2 (1977)
W. vd. Coelen	- Fenologie-onderzoek 1977. Mourik 4 : 1 (1978)
W. vd. Coelen	- Fenologie 1978. Mourik 5 : 1 (1979)
B. Loos jr.	- Fenologie 1978. Vogeljaar 27 : 2 (1979)

Walther van der Coelen
Mockeborg 44
Maastricht

Dick Visser
Weezenhof 32-67
Nijmegen

met speciale dank aan G. Peters voor het uitwerken van de weergegevens.

NOORD LIMBURG

Het landschap langs de Maas ten zuiden van de brug Gennep-Oeffelt is totaal veranderd; de heggen op de oostoever zijn grotendeels verdwenen, twee Maasbochten worden afgesneden en de oevers geëgaliseerd. Van de mooie plekjes, die ik zo goed kende, waar de ransuilen en de steenuilen ieder jaar hun jongen grootbrachten, waar kleine plevieren, tureluurs, scholeksters, wulpen, grutto's en nog vele andere soorten hun domein hadden, is niets meer over. In plaats daarvan vind je er nu baggermolens en pijpleidingen.

Het werk aan de Maasbochtafsnijdingen, dat jarenlang stil gelegen heeft, is plotseling weer ter hand genomen: er is zand nodig voor de aanleg van de autoweg R 77 (die langs de Dukenburg komt te lopen en waarvoor nu een brug gebouwd wordt bij Heumen). Voor het stukje Boxmeer-Duitse grens is al meer dan een miljoen kubieke meter zand nodig. Veel heggen verdwenen en verdwijnen zowel door het nieuwe Maastracé als door de autoweg. Verder verdwenen veel heggen op Oeffelts grongebied. Vooruitlopend op de ruilverkaveling is men druk doende met "snoeien".

In de oude Maasarm, die ontstaat tussen de Paesplas en het veerhuis van Boxmeer, is recreatie gepland, met een grote camping op het nieuwe eiland. Gelukkig zijn er nogal wat bezwaren tegen die camping. De gemeente Gennep wil het gebied een stilte- en natuurkarakter laten behouden. Rijkswaterstaat heeft o.a. bezwaar tegen de riolering en de stichting Milieubeheer acht hem een ecologische ramp.

Tenslotte de Maasoevers. In juli 1979 telden we aan de Boxmeerse zijde van de Maas nog 100 oeverzwaluwneesten. De steile kanten boden ideale mogelijkheden voor de oeverzwaluwen. In het kader van het "herstel" van de oevers van onze grote rivieren krijgen de rivieren "rouwranden". Dat wil zeggen dat de afgekalvde oevers geëgaliseerd worden met zand en klei uit de rivierbodem en de uiterwaarden, boven en onder de waterlijn worden gefixeerd met een kunststof mat en afgedekt worden met een laag stootsteen of hoogovenslakken. Een eigen, rijkgeschakeerde planten- en dierenwereld is ondergeschoven.

Nee, er blijft niet veel meer over van Noordlimburg.

(Noot 1: wees actief in Milieubeheer! Zie elders in dit nummer)
(Noot 2: lees meer over "rouwranden" in Natuur en Milieu 80/2).

Maria Reijnders (bew. p.p.v.l.)

RECENT VERSCHENEN

Ontvangen:

De Korhaan (het Gooi)

nov/dec 79 (Ganzen in het Gooi, 9 pag; Roofvogels wintertelling 1979, 6 pag)
jan/feb 80 (De broedvogels van Einde-Gooi in 1979, 8 pag; Weilandinventarisatie bij Naarden; Knobbelzwanentellingen)

De Pieper (NoordHolland Noorderkwartier)

1979 nr 5 (Weidevogelbroedseizoen 1978 in twee NH-se graslandgebieden, 10 p)
nr 6 (Verspreiding van meeuwen in NH-noord voorjaar 1987, 7 p; Roofvogelstand in de Amsterdamse waterleidingduinen 1978; De dodars bij De Helder winter 77-78)
nr 10 (De dwergmeeuw in NH, 9 p; Uilen in NH-noord 1961-1977)
1980 1/2 (Weidebroedvogelonderzoek 1979, 20 p)
nr 3 (Een vochtig buitendijks grasland bij Enkhuizen, 10 p)

Voorts:

Over de watervogeltellingen in de afgelopen 12 jaar gehouden in 57 landen schrijft G.L. Atkinson-Willes. Doel en omvang worden belicht, waarbij de drie zwanesoorten als voorbeeld zijn gekozen. (Lepelaar 65, nov/dec 1979)

Twee artikelen over de aantallen knobbelzwanen in Nederland. Het aantal broedparen wordt berekend op + 2500 en het aantal aanwezige exx op + 12000 zonder pulli, in de zomer. De artikelen zijn van Th.A. Renssen & R.M. Teixeira en van Wim Ruitenbeek (Watervogels jrg 5 no 1, feb 1980)

Over niet-broedende vogels in de zomer (de cijfers hierboven wezen er al op) schrijft ook T. Lebrecht in een artikel over bergeenden. Naast zaken als sociaal gedrag en rui, behandelt hij ook kenmerken van tweedeaarsvogels. (Lepelaar no 67, ma/apr 1980)

Verskillende methoden om het aantal broedparen van de kuifeend te bepalen worden vergeleken door J. van Tol e.a. Zij kwamen tot de vaststelling dat een redelijk nauwkeurige schatting van de grootte van een broedpopulatie zonder naar nesten te zoeken, te maken is door een telling te verrichten in de tweede week van mei in een zo groot mogelijk gebied. Dit vanwege veranderende habitat keuze in de loop van het voorjaar. (Limosa jrg 52 no 1-2, 1979)

Bij de ons bekende stootvogeltellingen wordt sinds deze winter samengewerkt met werkgroepen elders in het land. Van het eerste resultaat van deze samenwerking in feb 1979, is een verslag gemaakt door J.F.N.v.d. Bergh-v. Leeuwen, D.A. Jonkers, G.J.D.M. Müskens, J.B.M. Thissen, D. Visser. Het Rijk van Nijmegen springt er nogal uit, maar grote delen van het land zijn niet geteld. (Vogeljaar jrg 27 no 6, dec 1979)

K.H. Vooijs schrijft in zijn serie over dag- en nachtroofvogels een systematisch artikel over de bruine kiekendief. (Lepelaar no 67, ma/apr 1980)
Eveneens zo'n artikel over de torenvalk (Lepelaar 65, nov/dec 1979)

Een kort overzicht over de achteruitgang van het korhoen door W.A. Weijland is eveneens in de Lepelaar te vinden. (Lepelaar no 67, ma/apr 1980)

Over de goudplevier verschenen twee artikelen; een over hun gedrag en de mogelijkheden om ze te tellen (bij zonnig weer zijn ze veel aktiever); en een over de goudplevierentelling nov 1978 (ruim 400.000 in Nederland, waarvan een kleine 3000 in Gelderland) en de binnenlandtellingen van steltlopers. Geschreven resp. door J. Jukema en door M.v. Eerden, P. Key, D. Tanger (Watervogels jrg 4 no 5, dec 1979)

De voedsel-ecologie van de kerkuil in Nederland wordt in een uitvoerig artikel behandeld door O. de Bruijn. Het voedsel blijkt voor 96% uit kleine zoogdieren "muizen" te bestaan, waarbij de veldmuis van zo groot belang is dat voedsel-keuze, jachtwijze en voortplanting in sommige streken ten nauwste samenhangen met de periodieke schommelingen van de veldmuizenstand. (Limosa jrg 52 no 3-4, 1979)

Het wel en wee van een kolonie huiszwaluwen op een voor mensen erg lastige plaats is gedurende een aantal jaren gevolgd door A. Smit (Lepelaar 65, n/d '79)

Voornamelijk de terreinkeuze besprekend, schrijft Joh. J. Frieswijk een artikel over de gele kwikstaart. Akkerland is in de broedtijd favoriet (Lepelaar no 65 nov/dec 1979)

Sociaal gedrag van de ekster wordt beschreven door G. Baeijens. Voor de bestudering daarvan heeft hij een ethogram ontworpen: schemaatjes voor diverse houdingen, bewegingen, vocalisaties en verenkleedposities. O.a. geslachtsbepaling op grond van gedrag en het verschijnsel van de 'voorjaarsverzamelingen' worden besproken. (Ardea jrg 67 no 1-2, 1979)

J.P. Strijbos schrijft over de roek. Achteruitgang, voedselkeuze en broedgedrag worden besproken. De zogenaamde schadelijkheid wordt duidelijk ontzenuwd. (Lepelaar no 66, jan/feb 1980)

De broedbiologie van de appelvink. Om u te ontmoedigen: voor een betrouwbare inventarisatie is het nodig 1. het gebied te kennen (fouten van > 50% kunnen anders voorkomen), 2. geluid en gedrag te kennen (een ondertelling van 100% komt vaak voor), 3. dat de hoofdinventarisatie gedaan is voor de bomen bebladerd zijn. Aan de orde komen o.a. balts, nestplaats en kolonievorming (en de samenhang hiermee van de duur van de broedtijd b.v.). De schrijver is R. Bijlsma. (Limosa jrg 52 no1-2, 1979)

Tenslotte:

Als Wetenschappelijke Mededeling no 139 van de KNNV is verschenen: 'De kempiaan in Nederland' door J. Brinkkemper.

Ook over vogelbescherming en aanverwante zaken is het een en ander verschenen

De stichting Kritisch Faunabeheer besteedt een heel nummer aan ganzen en ganzenjacht in het kader van 1980 ganzenjaar. Er is o.a. een artikel in dit nummer te vinden over de ganzen(jacht) tussen Xanten en Nijmegen. (Argus jrg no 4, dec 1979)

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten heeft haar jachtdiskussie afgesloten en legt daar verantwoording van af. Op haar terreinen zal alleen dan nog gejaagd mogen worden, wanneer het beheer van het terrein de jacht als meest zinvolle maatregel noodzakelijk maakt. (Natuurbehoud jrg11 no 1, 1980)

F.J. Koning stelt in een artikel over eksters, kraaien en gaaien, dat de jacht op deze "schadelijke" dieren ten onrechte is. Uit literatuur en veldwaarnemingen komt een negatieve invloed van deze dieren op de overige vogelstand geenszins naar voren. Andersom blijken jagers "voedselkonkurrenten" van de bosuil te zijn (eksterprooien!) (Lepelaar no 67, ma/apr 1980)

Het nut van nestkasten wordt betwijfeld. S.J. Braaksma en G. Boere stellen vast dat het waarschijnlijk is dat door de 'nestkastrage' te grote populatiedichtheden ontstaan, waardoor sterfte (torenvalk), minder gewenste soorten toenemen (kauw, spreeuw, ringmus), ongunstige voedselkonkurrentie optreedt (b.v. mezen). Verder worden experimenten beschreven die moeten leiden tot een nauwkeuriger zicht op deze problematiek. (Lepelaar no 67, ma/apr 1980)

MENING

Is het welzijn van dieren objectief vast te stellen?

Notities van een lezing door Drs. G.C. Brantas, bioloog en landbouw-etholoog aan het Instituut voor Pluimvee Onderzoek "Het Spelderholt" te Beekbergen. Den Dungen, 31 januari 1980. Verslaggever H. de Vries, Nijmegen.

Het antwoord op de vraag is voorzichtig ja, als we goed omschrijven wat "welzijn" 'objectief' en "vast stellen is. De landbouw-ethologen beweren dat het welzijn van dieren in de bio-industrie wordt aangetast. Waarop is dit gebaseerd? Brantas gebruikt bewust het scheldwoord bio-industrie en niet de woorden "intensieve veehouderij".

Brantas zegt: "Ik kan niet bewijzen, dat een dier iets anders is dan een klok. Ik kan niet bewijzen dat een dier gevoel heeft net als een mens. Ik geloof het wel. Het is een aanname, een onbewijsbare stelling, een analogie postulaat. Als iemand zegt, dat het kul is dan moet ik dat respecteren. Wij moeten aannemen, dat we de gevoelens van dieren niet kunnen kennen. Zo kent een man ook niet gevoelens van vrouwen, en kent een mens uit de ene subcultuur niet de gevoelens van mensen uit een andere cultuur. Het is niet te verwachten dat een onnatuurlijk dier (b.v. kip op een batterij) in een onnatuurlijke omgeving zich natuurlijk zal gedragen. Daarom spreekt Brantas niet over "natuurlijk" gedrag maar over "compleet gedrag".

Discussies over wel of niet compleet gedrag zijn vaak emotioneel en vruchteloos wegens vooringenomenheid van beide partijen.

Een door velen geacht etholoog in Cambridge formuleerde de volgende minimum eisen: Een dier moet kunnen 1. staan, 2. liggen, 3. keren, 4. inspecteren van de omgeving, 5. zich toiletteren, krabben, veren ordenen etc. Aan deze minimumeisen voldoen de aanbinstal voor koeien en paarden en de bio-industrie niet.

T.a.v. het denken over welzijn van dieren in de bio-industrie zijn geen niet bevooroordeelde mensen te vinden, inclusief de spreker zelf. Brantas sprak vervolgens over drift-energie, ontlading van drift-energie, stereotype gedrag, Pavlov reflex, experimentele neurose en apathie. Experimentele neurose en apathie zien we niet in de bio-industrie. Niet één maar alleen vele symptomen kunnen ons leiden naar de diagnose "lijden". Dit geldt algemeen in de diagnostiek.

De volgende drie aspecten zijn belangrijk: 1. het aantal dieren van de groep, dat lijdt. 2. De duur van het lijden. 3. De ernst van het lijden.

Bij een bepaald (huisvestings-)systeem kan je wel zeggen of de dieren meer of minder lijden dan bij een ander systeem. Maar je kunt niet zeggen de dieren lijden zoveel gram of cm of procenten. Is dit bewezen? Is dit vast te stellen?

In Duitsland werden door dierenbeschermers 4 processen gevoerd tegen 4 bio-industrieën wegens overtreding van de wet op de dierenbescherming. De vier verschillende rechters, kwamen 4 x tot de uitspraak: Het is objectief vastgesteld, dat de dieren langdurig en nodeloos lijden.

Bij deze processen was Brantas één van de getuige-deskundigen. De rechter vroeg: "Lijden de dieren aanzienlijk? Brantas antwoordde dat hij geen wetenschappelijk antwoord kon geven. Hij wilde wel een persoonlijk standpunt innemen, een analogie postulaat. Brantas antwoordde: "Mijn persoonlijke mening is, dat de dieren in de bio-industrie in aanzienlijke mate lijden. Dit is gebaseerd op de volgende drie argumenten: 1. de kippen kunnen in de kooien niet klapwieken. 2. er is geen zitstok. 3. er is geen legnest.

Na een discussie van ongeveer 45 minuten met de zaal (ongeveer 60 dierenartsen en echtgenotes) bestond de indruk dat zeer veel aanwezigen het grotendeels, maar aarzelend, met Brantas eens waren.

De Duitse Minister van Landbouw zou gezegd hebben, dat over 10 jaren de legbatterijen voor kippen moeten zijn verdwenen. De Nederlandse Minister van Landbouw zou vergaand hetzelfde denken, maar hij formuleert zijn standpunt iets voorzichtiger. Bovengenoemde rechts-zaken laten zien, dat goed voorbereide en goed wetenschappelijk en deskundig ondersteunde acties van natuurbeschermers tot succes kunnen leiden.

DE MOURIK

ORGAAN VAN DE VOGELWERK GROEP
RIJK VAN NIJMEGEN EN OMSTREKEN

Redaksie: Pieter-Paul van Laake
Lies Begheyn
Oude kleefsebaan 2, Berg en Dal

Overneming van artikelen of gedeelten hiervan, alsmede van illustraties, is uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schriftelijke toestemming van de auteur. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. Publicatie van artikelen enz. behoeft niet te betekenen dat de daarin vermelde meningen het inzicht van de redaksie weergeven.

INHOUD

- blz. 46 Van de bestuurstafel
- 48 Activiteiten
- 50 Paul Opdam
- 51 Veldwaarnemingen
- 54 Sovonbericht
- 55 Natuurbescherming II
- 58 Moeilijke soorten
- 60 Voorjaarsfenologie 1979
- 77 Het landschap van Noord Limburg
- 77 Recente publikaties
- 80 Mening

AGENDA

- 3 mei : Ooypolderekskursie
- 10 mei : Ekskursie Hatertse Broek
- 10 mei : Laatste dag om veldwaarnemingen in te leveren
- 15-18 mei: Ameland
- 24 mei : Laatste dag om kopij in te leveren
- 31 mei : Kwartelkoningenekskursie